

TEODORAS ČETRAUSKAS

R O M A N A S

TARSI GYVENTA

CHARIBDĖ

VILNIUS

UDK 888.2-3 Če458

Leidžiama remiant LR kultūros ministerijai

© Teodoras Četrauskas, 2004 © Dizainas, Alfonsas Žvilius, 2004 © Charibdė, 2004 Visos teisės saugomos

ISBN 9986-745-84-5

Skiriu daug iškentusiai savo tėvų kartai

Juozas gulėjo baltoje ligoninės lovoje ir jam skaudėjo. Viena jo koja buvo sugipsuota, pakelta į viršų ir prie jos prikabintas nemažas svarstis, kad temptų. Krūtinė taip pat buvo sugipsuota, o galva storai apvyniota tvarsčiais, tad jis visas buvo labiau panašus į kokio nors vabzdžio, tarkim, šilkverpio, kokoną, negu į žmogų. Veikiau į žmogų, kurį pervažiavo automobilis, bet ne paprastai, o tris sykius - pirmyn, atgal ir vėl pirmyn, - kaip amžinatilsį Pasomnij, tik Juozas buvo pervažiuotas ne melsvame {adzzuro) Italijos pajūryje, kai toks gražus paplūdimio oras, o šaltą 1947 metų žiemą krivių, vaidilučių, Žalgirio šalies miške. Be to, Juozą pervažiavo ne pediko vairuojamas „Jeep Shirokee“ „Made in USA“, o polutorkė „Made in Russia“, vairuojama nežinomo asmens. Ir Juozas dabar gulėjo panašus į kokoną lovoje ir jam skaudėjo. Jam skaudėjo viską: nuo galvos iki kojų, tas vietas, kurias aplamdė ta polutorkė, o aplamdė ji nemažai kur, nes užvažiavo ne atsitiktinai, o tyčia, ir tas važinėjimas pirmyn atgal buvo tarsi kontroliniai šūviai į galvą - Juozą norėta nužudyti.

Norėta, kad jis nevaikštintų po šį gražų, bjaurų, piktą, malonų pasaulį - kaip kam skirta; Juozas tai suprato ir žinojo, kad mirs, bet nei graužėsi dėl to, nei liūdėjo, o ramiai tarsi ilsėdamasis mąstė: „Jie padarė savo, tačiau tu juos vis tiek apšovei, apmulkinai, apdūmei“, - galvojo Juozas. Jam dar nepervažiuotam patikdavo mąstyti sinonimais ir dabar taip mąstė, juolab kad skausmai, rodės, rimo, atėjo keista ramybė, ir jis nujautė, ką tai reiškia. „Jeigu žmogui skauda pilvą ir galvą - jis mirs“, - tarsi girdėjo ir matė taip sakant savo žmonos Juditos bobutę Rozaliją, bet ne kada nors anksčiau, o jau paaugusiam Juozo sūnui, nebe dvejų su puse metų bambliui, bet gal jau kokiam trečiokui ar ketvirtokui, sėdinčiam su ja ant priemūrio Juozo žmonos Juditos tėvų namuose, kur jis, Juozas, taip priešiška buvo sutiktas, kai atvažiavo pirštis. „Proletarai visiškai nesolidarūs, - dabar mintijo Juozas, - o jei ir solidarūs, tai tik tie, kurie nieko daugiau nenori, vien būti proletarais ir kad jų vaikai ir vaikų vaikai būtų proletarais, tačiau jei tokių yra, tai kas per suskiai jie turėtų būti.“ Jo uošviai buvo ne iš tokių ir, išleidę savo vyriausią dukrą į mokslus, tikėjosi, kad pas ją atjos karalaitis ant balto žirgo, o ne koks miestelio siuvėjo sūnus atpūškuos ratiniu garlaiviuku. „Tai jiems atrodė visiška katastrofa, tikras vilčių žlugimas, svieto pabaiga, fiasko“, - mintijo sinonimus nežinia kodėl pamėgęs Juozas. „O juk dusulingas medkirtys, Juditos tėvas, demonstruodavo su proletarus aukštinančiais lozungais.“

„Koksai prieštaravimas, - Juozas šyptelėjo iš savo uošvio ir vėl galvojo, - dėl to tie bratokai ir sužlugo, kad proletarai visada norėjo savo dukroms bent jau matininko sūnaus“, - ir nusistebėjo keista mintimi apie bratokų bankrotą ir savo objektyvumu: visiškai nepyksta ant uošvio. „Matyt, man jau iš tiesų koniec, Schluss, finis“, - tokia įtartina ramybė ir nieko neskauda, nors yra pirmyn atgal suvažinėtas polutorkės ir negavo jokių nuskausminamųjų, nuo kurių žmogus paprastai užmiega, - taigi, be morfijaus ir skausmų, mintys aiškios, blaivios, netgi su vos juntama ironija, ką visa tai reiškia, ar toks būna koniec, Schluss, finis, - mąstė sau Juozas, - bet nėra vaizdinių, išskyrus tą su Juditos bobute ir jau paaugusiu sūnum, juk, kai koniec, žmogus mato vaizdus, pro akis prabėga gyvenimo kinas, ta trumputė akimirka, užtektinai ilga tam, kuris dalyvauja koniec, Schluss, finis procese, jis pamato, ką yra nugyvenęs, paskui tas koridorius su šviesa gale, ir tada jau iš tiesų amen, nes niekas nebežino, kas būna toliau. Arba sugrįžta atgal, nenoromis, į gyvenimą, kam nors pašaukus, ar šiaip gydytojui davus antausį, gaivelėkis, girdi, negadink man statistikos. Nei koridoriaus, nei šviesos, nei grįžimo, šaukimo vardu, antausio, pikto gydytojo veido. Nieko, kas anksčiau girdėta, patirta, aprašyta knygoje, o juk išėjimas viena iš trijų svarbiausių kūrybos temų greta meilės ir vyno, nejaugi visi tie plunksnagraužiai, įspūdžių pasakotojai ir perpasakotojai būtų tik dūmę akis, mulkinę, vedžioję už nosies, - mąstė sau Juozas, - arba tai perdėm individualu, - galvojo Juozas, -arba čia visai kitas reikalas, tačiau koks? Jeigu buvo polutorkė, skausmai, bobutė su mano sūnumi iš ateities, beskausmis aiškių minčių tarpas, kas čia dabar, - galvojo Juozas, -nejau tik sapnuoju? Tuomet aš visą laik vien tik sapnavau, o gal iš tiesų taip yra, gal iš tiesų nėra nieko, net tavęs paties, ir viskas tik vizijos, kažkoks tavo sąmonei rodomas kinas, kuriame tariesi dalyvaujans, o iš tiesų nedalyvauji, tik matai vaizdus ir viską jauti, tarsi gyventum“, - dar spėjo pagalvoti Juozas ir išvydo dar vieną vaizdą: savo gimtojo miestelio kapinaites su medine sukrypusią koplytėlę ant upelio kranto, vienu šlaitu vos pastebimai besileidžiančias jo pusėn, nuo paskutinio miestelio namo nutolusias gal per kokius du šimtus metrų, nuo pro miestelį einančio asfalto irgi apie tiek.

„Asfaltas?“ - nustebo Juozas ir atidžiau apsidairė, nes asfalto jo miestelyje niekada nebūta, apie jį tik girdėjo, o dabar iškart supranta, kad tai asfaltas. Ir kelio toje miestelio pusėje niekad nebūta, kelias visuomet ėjo per miestelį, o ne šalia jo. „Kuriam galui“, - galvojo Juozas ir vėl dairėsi. Miestelis tarsi kaip ir visada: keli namai, kitoje gatvelės pusėje - bažnyčia, priešais ją jo tėvų namas, jo, tiesa, nematyti, tačiau Juozas žino, kad jis ten yra, turi būti; tik toliau už bažnyčios miestelis lyg išaugęs, ir kapinės, atrodo, išaugusios, taip, jos daug didesnės negu matė paskutinį syk per kaimyno laidotuves, paprastas, eilines, savo lovoje pasimirusio senyvo žmogaus laidotuves; jo kapas turėtų būti čia pat, kur jis stovi, priešais koplytėlės duris, per kokius aštuonis devynis metrus nuo jų. „Bimono Šuolį, - pagalvojo Juozas ir nusistebėjo, - kas tas Bimonas? Iš kur tas sūnus iš ateities, asfaltas, bimo-nai? Ką tai reiškia?“ Ir pasižiūrėjo į užrašą ant to kapo, kur turėjo gulėti kaimynas, širdies priepuolio auka, bet netikėtai perskaitė: „Juozas K. 1920-1947“. Be to, antkapyje buvo iškalti dar du užrašai: „Kazimieras K. 1894-1958“ ir „Gabrielė K. 1896-1961“. Perskaitė savo ir savo tėvų gyvenimo datas ir šyptelėjo supratęs, kad nebus grįžimo atgal, jo gyvenimo kino, peržiūros to, kas nugyventa. Ji, matyt, rodoma tiems, kurie iš tiesų grįžta atgal pabaigti jiems numatytų darbų, galbūt kai ko pataisyti, jeigu klydo, ar panašiai. Iš kur Juozui žinoti, tai, matyt, individualu, taip individualu, kad labiau nebūna, kaip jis kad yra Juozas, vienintelis Kazimiero ir Gabrielės sūnus. Jo laukia kas kita, ko niekas nėra aprašęs. Juozas šyptelėjo dar ir todėl, kad mintyse buvo išbaręs niekuo dėtus plunksnagraužius, kurie grįžimą, matyt, naudoja tiktai kaip meninį triuką, padedantį ką nors greičiau papasakoti.

Su ta šypsena jį rytą rado ligoninės seselė, gydytojas, žmona ir visi kiti, kuriems pagal pareigas ar giminystę buvo privalu domėtis į kokio nors vabzdžio, tarkim, Šilkverpio, kokoną arba į trissyk polutorkės pervaziuotą žmogų panašiu Juozu. Taip šypsosi tie, kurie po minčių prašviesėjimo, beskausmio tarpo užmerkia akis, netrukdomi savo gailestį raudomis, rankos laikymu ir kitokiais būdais besistengiančių parodyti pasiliekančiųjų, pagalvoję kaip Juozas apie tai, kad jie tuo savo veiksmu galbūt apgauna kai ką iš jam geidusių kur kas didesnių kančių, bet turėjusių pasitenkinti tuo pasivažinėjimu jo kūnu. Juozui jau buvo neįdomūs jų žemiški žaidimai, intrigos, pinklės, jis jau buvo kitur ir kitoks, jis atlidžiai šypsosi iš savo žudikų pastangų, kurios ateityje net pravers jo šeimai: žmonai, to savo proletarinę kastą šlovinančius plakatus nešiojusio, bet jo, kaip tiktai miestelio siuvėjo sūnaus, nepripažinusio dusulingo medkirčio dukrai, ir dvejų su puse metų bambliui sūnui Aurelijui, kurį buvo išmokęs dainą „Mudu du broliukai“, kuris antrą savo gyvenimo dieną išnešdino iš namų bratokus, norėjusius padaryti malonumą Juditai ir nuo arijų išgelbėtai kumpanosiukei, ir už tai buvo Velnio apdovanotas krikštatėvyste, tačiau jos nevertino, laikė neleistina prabanga, perėjo į opoziciją visiems ir rodė ją kandžiodamas čiuptukus, kurio Juozas taip ir neišmoko nuraminti ir stengdavosi pats perrėkti garsiai dainuodamas, kuris būtų taip ir neišvydęs pasaulio, likęs tūnoti žmonos pilve, jeigu juodu traukdami, bėgdami, nešdami muilą nuo proletariatą mėgstančių, bet iševius iš jo vežančių ir ant ledo negailestingai sodinančių bratokų, būtų įlipę į tą arijų šalies link plaukiantį laivą, kurį bratokai vos tik išplaukusį į jūrą labai įgudusiai, mokamai, dailiai subombardavo, apversdami pilvu aukštyn ir pasmerkdami priburbuliuoti visus kakėjus į arijų šalį, pretendentes į būsimus dipukus, indų plovėjus, nostalgikus, ežerų švarintojus ir kitaip egzistenciją įvairiose šalyse palaikančius krivių, vaidilučių, Žalgirio Šalies žmones, nepaisydami Raudonojo Kryžiaus vėliavos ar pykdami, kad ji ne visą raudona.

Žodžiu, kakėjai *samt Komando und Bewachung* paburbuliavo, o juodu su Judita, kurios pilve jau spurdėjo tas bamblys, stovėjo ant kranto ir viską matė ir nežinojo, kuris kurį sulaukė, kad neliptų į tą nelemtą laivą. Judita norėjo palaukti ir sėsti į kitą, nes to tikriausiai nesubombarduos, bet Juozas sakė, kad jam jau gana, kad bratokai galbūt visai neišmano tikimybių teorijos, bet laivų apvertimą pilvais aukštyn išmano puikiai, ir privertė grįžti atgal į tą miestelį, kuriame juodu prieš tai dirbo, jis - mokyklos direktoriumi, ji - mokytoja, kur tas bamblys ir išvydo pasaulį, neprigėręs motinos kūne dar, ko gero, gėlame Baltijos vandenyje, nepašėręs jos žuvų, nepradžiuginęs, pasak vieno eksdancigiečio, visokią negyvą mėsą ir tarp griaučių gyventi mėgstančių ungurių.

ir jie patraukė atgal į tą miestelį, į kurį buvo paskirti vos baigę seminarijos mokslus pačioje karo pradžioje, jo išvakarėse, išleistuvių naktį praleidę be miego ir visokius blyksnius danguje palaikę Dievo pirštu, ženklų, žinoma, laimingų. Bet pernelyg nenusiminę, kai rytą paaiškėjo, kad tie blyksniai ne Dievo ženklas ar pirštas, o karo, visokių bombų, sviedinių, granatų, kulų, sprogimų blyksniai, ne koks nors abstraktus Dievo, o brolių arba bratokų, kaip jie patys save vadino, išėjimo, skubaus nešdinimosi, muilinimosi, kulnų rodymo ženklas, neišlaikius žodžio arijų vadui ir užpuolus

brolių-bratokų valdas, įkėlus koją į Juozo su Judita, krivių, vaidilučių, Žalgirio šalį, bratokų neseniai prisijungtą su arijų vado žinia, abiejų, arijų ir bratokų, užsienio reikalų ministrų pasirašytu susitarimu, kuris leido bratokams pradėti vietos žmonių perauklėjimą, ateiti į ją be šūvio, būti paskui paprašytiems, kad jų šalį priimtų į savo broliškos šalies sudėtį, atneštų į ją, kaip vienas Žalgirio šalies atstovas vėliau sakė, savo vado saulę.

Ir bratokai atėjo, atvažiavo gendančiomis polutorkėmis, rūkstančiais tankais, sumazgytomis kamanomis pakinkytais arkliais, demonstruodami visišką abejingumą išoriniam blizgesiui, keldami paniekinamas prakutusią vietos gyventojų šypsenas, siutindami jų šalies kariškius, tą blizgesį kaip tik labai pripažinusius, bet vyresnybės įsakymu taip ir nepykštelėjusiūs nė karto ateivių pusėn, žadindami šiokias tokias viltis pigių geležinių padargų geidaujantiems ūkininkams, džiugindami tam tikrą dalį šalies gyventojų, manančių, kad jiems labai pasisekė, rodančių tą džiaugsmą garsiai ir viešai, nes bratokai jiems buvo daug geriau negu arijai, nekentę tos gyventojų dalies kaip neatitinkančios tam tikrų antropologinių standartų ir prisijungtose šalyse juos paskui kišę į getus ir pramoniniu būdu naikinę. Todėl tai šalies gyventojų daliai bratokų atėjimas buvo geriau negu arijų, mat bratokai, jeigu kas, pagal savo nuostatas galėjo nuskriausti tikrai prakutusiąją jų dalį, o neprakutusiosios neliešti. Todėl ir džiaugėsi, nes galimas dalies nuskriaudimas vis dėlto geriau už visos dalies uždarymą už spygliuotos vielos tvoros, likvidavimą, paleidimą dūmais, pakišimą po velėną.

Tad teoriškai bratokai buvo dalies skriaudikai, o arijai

- visų, nes pripažino tik save, o visus kitus" vertino pagal susidarytą visavertystės lentelę. Šalies gyventojams joje buvo paskirta ne kažin kokia vieta, gal keršijant už tikruosius krivių, vaidilučių, Žalgirio, nuo jūros iki jūros laikus, ko gero, nes išvaizda - šviesiaplaukyste, mėlynakyste ir pailgagalviškumu

- čiabuviai buvo netoli arijų idealo ar gal net lenkė jį.

Taigi pagrindinei Šalies gyventojų daliai, šviesiaplaukei, mėlynakei, pailgagalvei, nekalbant jau apie tamsiaplaukę, kumpanosę, rudaakę, teoriškai nebuvo ko tikėtis iš arijų ir, matyt, net geriau buvo bratokai.

Tačiau per tuos metus, kol atėjo arijai, naują tvarką diegiantys ateiviai tiek prikrėtę visokių eibių, kad arijams ėmus pasienyje kelti fejerverkus, moksleivijos neteislingai suvoktus kaip Jo ženklus, teoriškas bratokų gerumas buvo jau seniai pamirštas ir jie iš Juozo tėvynės, krivių, vaidilučių, Žalgirio šalies, buvo išgrūsti per kelias dienas beveik vien baltais raiščiais pasidabinusių vietos gyventojų, įsileidusių juos be šūvio ir dabar itin entuziastingai pyškinusių iš ko kas turėjo, tarsi norėjusių atsigriebti už aną gėdingą visišką nepyškinimą. Bratokai buvo patupdę ypač įžūliai šypsančius antvienos iš savo jūrų ledo žvejoti sykiu su baltomis meškomis, parodę arogantiškiems kariškiams jų vietą, taip ir neaprūpinę pigiais padargais ūkininkų, uždarę jiems užsienio rinkas ir ėmę duokles kitų savo šalies gyventojų reikmėms. Vietiniai ūkininkai, pasirodo, buvo kiek apsirikę, mat laikantis bratokų šalies tvarkos jie pirma turėjo susilyginti su kol kas kukliau gyvenančiais didžiosios šalies žmonėmis ir tikrai paskui siekti bendros gerovės, o kad to nesuprato, nebuvo pakankamai politiškai išprusę, tai irgi keliavo į šaltą bratokų šalį persiauklėti.

Tad be šūvio pasitikti bratokai buvo išlydėti su daug šūvių ir tam pritariant didžiajai vietos gyventojų daliai ir galbūt liūdinti arijų nemėgstamai, kuriai iškart kliuvo viename garaže arijams dar neatėjus, ir dėl to po šiai dienai nesusitaikyta, nors jau seniai padavę rankas kiti anų rūščių dienų įvykių dalyviai.

Tad teoriškai blogesni arijai didžiajai vietos gyventojų daliai iš pradžių nepasirodė labai baisūs, o galbūt visą savo bjaurumą ketino parodyti vėliau, susitvarkę su bratokais, kuriuos iš pradžių gan sėkmingai nešdino iki pat jų sostinės, o paskui, bratokams atkutus, patys pamažu ėmė nešdinti atgal. Pertą nešdinimo ir nešdinimosi laiką krivių, vaidilučių, Žalgirio šalies žmonės gavo pajusti, pasak to gražaus žmonių pasakymo, okupanto padą, tačiau po bratokų pado jis buvo gan pakenčiamas, juolab Juozui su Judita, jauniems mokytojams, linkusiems dainuoti tautiškus himnus, už kuriuos bratokai iškart gabeno į šiaurę vėsintis.

Ir jie ramiai tame savo pirmo paskyrimo miestelyje pragyveno visus tuos trejus arijų metus, ne kaip inkstai taukuose, bet ir nebadaudami, mokydami rašto miestelio ir našlaičių prieglaudos jaunuomenę, kuri savo išprusimą ateityje panaudotų: arijų valdomos, bratokų vėlei užimtos, vėlei nepriklausomos krivių, vaidilučių, Žalgirio šalies labui. Ne, Juozas su Judita taip plačiai nemąstė, o jei ir mąstė, tai to nesakė, arba mąstė pasąmoningai, tai yra patys to nesuvokdami, tačiau

dėdamiesi tarsi suvoktų. O kalbėdavo ir mąstydamas labai paprastai. Juozas, pavyzdžiui, kasryt atsibudęs pasidžiaugdavo, kad jam nereikia pelnytis duonos ariant dirvą pavasari ir rudenį, pjaunant šieną, javus, atolą, vežant šieną, javus, atolą į tvartą, kuliant javus, žirnius, pupas, linus, kasdien po tris kartus šeriant kiaules, karves, avis, arklius, mėžiant visų jų mėšlą, melžiant karves, ožkas ir kitus pieno duodančius gyvulius, mušant sviestą, darant varškę, sūrius ir pasukas, ravint po du tris kartus bulves ir daržus, po du tris kartus ariant ir akėjant, pavasarį pasodinant ir rudenį nuimant derlių, per žiemą jį perrinkinėjant ir drebant, kad nesupūtų, taisant padargus, vejant virves, vežant malkas ir vėlei ruošiantis pavasario darbams, kaip tai darė dauguma jo pažįstamų žmonių, tarp jų ir jo tėvas, ne pragyvenant iš vien tikrai iš frenčių, kelnių, skrandų siuvimo ir turintis prisidurti iš šešių hektarų ūkio. Nekalbant jau apie žmonos Juditos tėvą, kuris pelnėsi duoną miško kirtimu, tai yra amžinu pjūklo traukymu, mojavimu kirviu, bėgimu nuo dažnai nenuspėjamai griūnančių medžių, jų genėjimu, pjaustymu, krovimu į siauruko vagonus, gabenimu prie upių tėvo, plautų rišimu, jų plukdymu pavandeniui. Juozas džiaugėsi, kad jam viso to nereikia daryti, kad jis gali pramisti, apsirengti, turėti stogą virš galvos sudarinėdamas pamokų tvarkaraščius, lankydamas kitų mokytojų pamokas, pats dėstydamas gamtą ir geografiją, taisydamas po pamokų sąsiuvinius, tai yra būti palyginti nepriklausomas nuo savo raumenų būklės ir gamtos kaprizų. Kitaip tariant, džiaugėsi pirmos nuo žagrės kartos gyvenimo privalumais, nelaikė reikalinga kažin kaip ypatingai aiškinti mokslo naudą tokiems pat, kaip neseniai jis, vaikams ir visu savo buvimu tarsi sakė: „Žiūrėkit į mane, aš kai reikėjo pasistengiau ir dabar man nereikia murkdytis mėšle, purve ir mirkti savo prakaitu. Aš vaikštau kaip veidrodis blizgančiais batais, kostiumuotas, su kaklaraiščiu, kasdien švariais marškiniais ir atsiduodu „Razyrvaseriu“. Esu vienas iš pirmųjų miestelio žmonių ir losiu preferansą su kunigu. O mano žmona, jūs tikrai pažiūrėkit, aš vedęs gražiausią moterį šiame miestelyje ir aplink jį, puikiausią merginą visoje mūsų seminarijoje. Ji atiteko man. Užtat kad aš... Ką aš? Užtat kad aš labai norėjau būti toks, koks dabar esu." Jis buvo tarsi gyva mokslo naudą reklama. Bežodė reklama, nes jeigu kas, tai tikrai trūktelėdavo pečiais tarsi sakydamas: „Pasižiūrėkit į mane ir darykit, kas reikia, jeigu rezultatas jums patinka". Ar Juozas buvo visiškai patenkintas savo gyvenimu, kaip atrodė? Taip, jeigu kalbėsime apie darbą ir padėtį. Kol kas nei viena, nei antra jo neerzino, ir jis puikiai suprato, ko buvo išvengęs. *Sapientia sat.* Kai ko net nebūtina išbandyti, kad galėtum pasakyti: „Tai ne man, aš to nenoriu". Jam, kad suprastų, ko nenori, užteko vien pamatyti, kaip vargsta fizinį darbą dirbantys žmonės, jeigu neimsim domėn vasaros atostogų darbų tėvų ūkyje. Kitaip tariant, nemėgo žagrės, savo tautos simbolio, ir manė, kad jis galėtų būti kitoks, tarkim, skriestuvas, lyra ar knyga, kaip jo, arba kokios nors jų kombinacija. Juk negali visa tauta amžinai norėti vien tikrai arti. Ir manė, kad neklysta, nes buvo palaikomas tėvų, kurie leido jį į mokslus. Seserys juo didžiavosi, miestelio merginos rodė palankumą, nebent tik bernai nemėgo, bet ir jie patys būtų mielai pasikeitę su juo vietomis.

Jis buvo patenkintas savo šeima, vedybomis su Judita, ta iš pradžių puikiausia seminarijos mergina, paskui gražiausia apylinkės moteriške, jo vadovaujamos mokyklos mokytoja, mokančia jų miestelio jaunuomenę rašymo ir skaičiavimo meno, medkirčio dukra, tačiau, matyt, turinčia bent jau ketvirtį geresnio ar net mėlyno kraujo, nes to medkirčio žmona buvo pavainikė vieno grafo tarnaitės duktė, o to grafo sūnus, prieš medkirčio žmonai gimstant, buvo išsiųstas į Londoną, iš kur daugiau nebegrįžo, o vieniša medkirčio uošvė dvaro kaimynystėje gavo namelį su gražiu vaizdu į pro šalį plaukiantį upių tėvą. Tas galimas ketvirtis itin kokybiško kraujo, ko gero, ir darė ją tokia, kokia buvo, - pirmą tarp gimnazijos merginų ir apylinkės damų, nors ji nė iš tolo neprilygo joms savo oficialia kilme. Ir Juozas mokėjo tai įvertinti, nors ir neturėdamas kažin kokios patirties suvokė skirtumą tarp to, ką buvo vieną kitą sykį patyręs ant šieno savo tėviškės daržinėse.

Ir Juozas su Judita jų šaliai niūriais arijų okupacijos metais darė tai, kas įdomu jauniems, vienas kitu besidžiaugiantiems žmonėms - atradinėjo asmeninę Kama Sutrą, darė tą daiktą greitai ir tyčia lėtai, ne vien veidas prieš veidą, bet ir visaip kitaip, nežinodami, ar tai gerai, ar negerai, ir, žinoma, nė vienas nedrįsdami to klausiti kunigo, kuris lošė su Juozu preferansą ir mėgo pas juos lankytis, bet vargu ar būtų galėjęs ką nors rimta pasakyti tuo klausimu, nes juk katalikų kunigai apie tai mažai išmano ir pripažįsta tikrai kaip giminės pratęsimo aktą, o ne kaip malonumą... be to, nebuvo kažin koks išminčius, o tik toks kaip Juozas, gyva savo profesijos reklama. Abu labu tokiu, patys tie jų keliolikos trobų miesteliui.

Ar Juozo ir Juditos meilė buvo be jokių šešėlių, vien tikrai karšta, tyra, begėdiška, neblėstanti, graži, ištikima? Jei neimsim domėn to, kad Judita jam kartais kėsindavosi išakėti ar išakėdavo

nagais krūtinę, nugarą ir veidą, negalėdama atleisti už tuos kelis nuotykius tėviškės daržinėse, suteikusius Juozui pirmą seksualinę praktiką, kad nelabai norėdavo jo vieno leisti ten, kur tai buvo, tarsi vien to užtektų Juozui toliau praktikuotis, tarsi Juozas jau po tų pirmų praktikų nebūtų supratęs, kad jam reikia ne tų pirmųjų damų, o kažko panašaus į Juditą, tarsi tos pirmosios damos nebūtų jau pačios ištekėjusios ir seniai pamiršusios Juozą ir savo jaunystės išdykystes ant šieno. Juditai kartais sukildavo jos sudėtingai maišytas kraujas prisiminus kvailą Juozo prisipažinimą-raminimą, kad viskas bus gerai, kad jis jau tą daiktą bandęs daryti ir mokąs, ir jiems išeis; prisiminusi tai Judita akėdavo Juozo krūtinę, nugarą ar veidą, bet tatai paskui tik išeidavo į naudą jų meilei, tad galima sakyti, kad jų meilė arijų okupacijos ir bratokų sugrįžimo metais iki pat Juozo pirmyn atgal pervažiavimo polutorke buvo karšta, tyra, begėdiška, neblėstanti, graži, ištikima.

Ar ji būtų tapusi amžiaus, tūkstantmečio, niekieno nepralenkta meile - kas tai pasakys? Dabar ji tapo septynerių metų Juozo ir Juditos meile su jos atradimais ir kraujais - jų aistros druska, taigi galima spėti, kad ji galbūt būtų trukusi gan ilgai, kad jie galbūt būtų išgyvenę kartu iki vieno kito galo ir sulaukę to savo Baltijoje nepriburbiavusio bamblio vaikų, anūkų ar net proanūkių. Ir per tą laiką visko galėjo atsitikti. Pavyzdžiui, Judita galėjo nesuvaldyti savo sudėtingo kraujo, padaryti kokią nors aiškią kvailystę, ir tada Juozas... Tačiau tai jau galimybių, spėlionių, variacijų sritis, labai, beje, įtikėtinų, jeigu prisiminsime ilgas aprašytas ir kitaip mums žinomas meilės istorijas, kurių pabaigoje negali suprasti, ar apskritai vertėjo partneriams susitikti šioje ašarų pakalnėje, ar jų gyvenimas greta vieno kito nebuvo vientisa 25-30-50 metų kančia ir kam to išvis reikėjo. O nutrauktos Juozo ir Juditos meilės mums gaila kaip ir visų kieno nors brutaliai pačioje pradžioje nutrauktų meilių, galbūt galėjusių tapti pavyzdžiu.

Taigi Juozas apskritai nesiskundė savo padėtimi ir šeima, buvo gera vaikščiojanti mokslo naudos ir galbūt laimingo šeimyninio gyvenimo jų miestelio lygio reklama šaliai vis dėlto nešviesiais arijų okupacijos ir jų karo su bratokais metais, tačiau arijai iš jo, kaip mokytojo, neėmė jokių duoklių, nešaukė į savo kariuomenę, neliepė kariauti su bratokais ar kokiam nors kitame fronte ir net mokėjo, nors ir nedidelę, bet vis dėlto algą, patys beveik nesirodydami jų keliolikos trobų miestelyje. Tai gal Juozui patiko arijai ir jų valdžia?

Juozui patiko būti pirmu savo giminėje duoną ne raumenų darbu besipelnančiu žmogumi, kažkur toli siaučiant karui gyventi su Judita, pirma jų miestelio ir jo apylinkių dama, ir jam kol kas nepatiko jokia valdžia - nei sava, išūžusi jo ausis savo patriotizmu, kalbomis apie pareigą krivių, vaidilučių, Žalgirio, nuo jūros iki jūros, Dariaus ir Girėno, Marijos žemės šaliai, pasipūtusi, neprieinama, ir paskui pasiraityjusi kelnes, parodžiusi kulnus pirmąkart atėjus bratokams; nei svietolygintojiška bratokų valdžia, užsukusi tokią visko aukštyn kojomis vertimo karuselę, kad Juozas net nenusivylė paaiškėjus, jog žybsniai jų išleistuvių naktį yra ne Dievo, o arijų atėjimo ženklas; nei arijų rasiškai programuota valdžia, kol kas nieko bloga nepadariusi jam, bet jau parodžiusi, ką gali padaryti, pramoniniu būdu naikindama tuos, kurie jai atrodė skubiai naikintini. Nieko gero jis nesitikėjo ir iš būsimos (pokario, juk karas kada nors pasibaigs) valdžios. Kokia ji bus: arijų, bratokų, vėl tautiška, kombinuota? Ką ji duos Juozui? Klausimas iš šaknies neteisingas, nes valdžios ne duoda, o gyvena iš tokių kaip jis. Taigi ko ji iš jo pareikalaus?

Kol kas valdžios Juozui pernelyg netrukde. Išaugo ir pasiekė savo tautiškos ir bratokų valdžios metais, pačią paskutinę pastarosios dieną. Arijų valdžia leido dirbti, džiaugtis kaimo inteligento gyvenimu ir šeima. Ir vėl leido, netrukde! Pats pasiekė, kad leistų ir netrukdytų, kol kas. Bet šit upių motina ima pavandeniui plaukti valtys, sieliai, plaustai, ant kurių sėdi žmonės ne tokie tikri savimi, savo ateitimi, mat artėja prieš kelerius metus viską aukštyn kojom apvertę broliai. Valtys, sieliai, plaustai plaukia upių motina pavandeniui, kad paskui pasiektų upių tėvą, o juo jūrą, iš kur, sako, plaukia laivai i arijų šalį- Tie, kurie ant jų sėdi, linkę pasikliauti vien tik save mylinčiais arijais ir nepasitiki visus mylinčiais bratokais, kurie grįš dar nuožmesni negu atėję pirmusyk, nes buvo su piktmu išlydėti ir dar atkakliau darys savo tvarką. Jai, ko gero, net Juozas su Judita užklius kaip jau nebe proletarai, dirbę arijų valdžiai, kaip atstovai tos profesijos, kuri andai kartą taip vieningai plėšė tautišką krivių, vaidilučių, Žalgirio, nuo jūros iki jūros, Dariaus ir Girėno šalies himną, nors jau privalu buvo plėšti bratokų šalies himną. Gali nebeužtekti Juditos tėvo medkirtiško dusulio ir Juozo tėvo adatos. „O ką tu darei, kai mes liejome kraują?“- paklaus bratokai. Ir jiems gali nepatikti Juozo atsakymas, jog jis reklamavo mokslo naudą ir šeimos laimę. Juozas ima abejoti dėl savo ateities bratokų valdomoje šalyje. O Juditai seniai viskas aišku.

„Plaukiam“, - sako ji ir rodo j nežinia iš kur gautą valtį, kurią, aišku, puikiausiai moka irkluoti, kaip išaugusi prie upių tėvo, jos nebaugina kelias iki jo ir jūros, nors pilvas jau beveik smakrą remia nuo viduje spurdančio bamblio. Jos kasandriška nuojauta nepripažįsta jokių abejonių. „Žemyn upe, žemyn upe“, - niūniuoja juodu tada dar nesukurtos dainelės žodžius ir iš tiesų nusiiria, nusikepurnėja, nusiteškėna iki jūros su dipukais, indų plovėjais, nostalgikais, gatvių, unitazų, ežerų švarintojais, norinčiais tapti krivių, vaidilučių, Žalgirio, nuo jūros iki jūros šalies žmonėmis, staiga pamėgusiais vandens sportą, turizmą, irklavimą. Nusiiria ir grįžta atgal, pamatę bratokų laivų skandinimo meną, nesiryžę išbandyti tikimybių teorijos, nes bratokai jos galėjo nežinoti arba nepripažinti kaip nekorektiškos, ergo, neteisingos. Grįžta audringai priešinantis Juditos nuovokai ir staiga atsitokėjęs Juozui, kuris užsiori atgal, kur jam buvo gerai, spjauna į kasandriškus Juditos pramatymus. Jie mums nieko nedarys, - aiškina jis jo klausyti nenorinčiai Juditai, staiga ėmęs pasitikėti bratokais, - už ką turėtų, mes juk niekuo neprasikaltome, o andai, pameni, arijams užėjus, net sudeginome, radę ištuštėjusioje seminarijoje, tuos jų aktyvistų sąrašus, kad nepakliūtų j arijų rankas, taigi gal net ne vieną išgelbėjome, juk arijai naikino bratokų aktyvistus.“ Staiga tampa patriotu, nors nekentė patriotiškų kalbų: „Kas liks mūsų šalyje, jeigu visi išplauks, išvažiuos, išeis su arijais, prigužės bratokų ir po viskam, kaip nebūta, sudie kvietkeli! O kas mokys vaikus, jeigu mūsų nebus, irgi jie ir, aišku, saviškai, ne ne, namo, atsidarom langines ir gyvenam“, - varo Juozas kaip tikras krivių, vaidilučių, nuo jūros iki jūros šalies propagandistas, kai tikrieji propagandistai, jau parodę kulnus, nešę kudašių, muilą arba kaip tik traukiasi su arijais, o jis su Judita, su didžiausiu bambliu jos pilve, besirengiančiu iš žuvies virsti žinduoliu, iš nebylaus spirdžiaus, rėkiančiu pirdžiumi, brukasi prieš bendrą srovę, tarsi būtų išsiilgę bratokų, būtų jų šalininkai, tikėtusi iš jų ko nors gero.

Tad Juozas, jeigu to kas dar nepastebėjo, elgėsi perdėm prieštarinčiai, nekentė propagandos, bet pats ją varė, nemėgo bratokų, bet veržėsi ten, kur jie turėjo greitai būti, o ne bėgo su visais nemėgstančiais. Iš pasyvaus plaukėjo pavandeniui, jis buvo virtęs veržliu plaukėju prieš srovę ir smerkė kitus už tai, kad palieka, išduoda tėvynę, krivių, vaidilučių, nuo jūros iki jūros Šalį, užleidžia ją bratokams, kurie ją, jeigu visi taip elgsis, netrukus vadins nuo amžių sava, mat bratokai turi tokią madą, kur tiktai įkelia koją, ta žemė iškart tampa nuo amžių jų; vadino bėgančius liežuviu patriotais, o save laikė tikruoju patriotu, nors ir pats buvo nusiyręs iki jūros, tačiau išsigandęs jos, plaukimo į arijų šalį, ir tik bratokams parodžius savo laivų pilvais aukštyn vertimo meną tapęs tokiu patriotu. O gal patriotai ir tie, kurie palieka krivių, vaidilučių, nuo jūros iki jūros šalį, ir į savo pamėgtą keliolikos trobų miestelį, kur buvo gyva mokslo naudos, šeimos laimės reklama, grįžtantis Juozas, ir tie, kurie niekur nepajudėjo, ir besispyriojanti Judita - visi tie, kuriems neramu dėl naujo bratokų užėjimo, daug neramiau, kaip andai, kai dar buvo nežinia, ko iš jų gali tikėtis. Gal visi jie patriotai, tiktai skirtingos rūšies - strateginiai, t.y. paliekantieji jų Šalį, idant svetur liudytų, kad būta tokios krivių, vaidilučių, Žalgirio, nuo jūros iki jūros šalies, taktiniai, kaip Juozas, ir nesusėdę į valtį, vežimus, automobilius, traukinius, pasilikę, kad liudytų tai čia, tautos pratęsimo, kaip pilvota Judita, kuri savo maišytu krauju kasandriškai viską nujaučia, tačiau klauso staiga grįžti nusprendusio, bet nesuvokiančio, kuo jam tai gali baigtis, Juozo.

Visi jie ne galbūt, o tikrų tikriausi savo šalies patriotai, per trumpą laiką išbandę bratokų ir arijų valdžias ir aiškiai aiškiai aiškiai, darsyk darsyk darsyk supratę, kad sava, kad ir pati sumaučiausia, kad ir pati liežuviapatriotiškiausia valdžia geriau už svetimą, juo labiau už tokią, kaip vien tik save mylinčių arijų ar perdėm savotiškai visus mylinčių bratokų, kuri vėl užėina, tad apie savą, kad ir sumaučiausia, dabar Meka tik svajoti ir dėl to pyksta vieni ant kitų, laiko save vieninteliais tikraisiais patriotais. O užgaidus likime, ką tu darai žmonėms, kuo juos verti, kokią sėklą tarp jų sėji ir kas iš jos suvešės?

2

Klausimai, į kuriuos Juozas negalėjo atsakyti, nes sėkla dar buvo nesuvešėjusi. Jis tik labai norėjo namo ir parsirado, o stebukle, j juos prieš bendrą srovę, atsidarė užkaltas langines su pilvota pilvota pilvota, tuoj tuoj tuoj sugriūsančia Judita. Bratokų dar nebuvo. Jie kažkur užkliuvę, negali taip greitai ateiti, kaip jie sako, „išvaduoti“, „vėl okupuoti“, kaip sako Juozo ir Juditos šalies žmonės, jų keliolikos trobų miestelio, nes arijai prieš jį dar sumanę pasipriešinti, parodyti ambicijas, pasišakoti, nenešti taip greitai muilo, kudašiaus, kaulų, kaip andai nešė bratokai; arijų vadas, beje,

tai vadina fronto tiesinimu, pasak jo, kai tiktai pavyks kaip reikia ištiesinti frontą, jie vėl puls ir atgal nušluos bratokus, nueis dar toliau jų sostinės, juolab kad arijų mokslininkai tuojau pagamins stebuklingą ginklą, tokį gerą, kad arijų kariams beveik nieko nereikės daryti, tiktai ateiti į tas vietas, iš kurių bus išrūkyti bratokai ir iškelti savo taip pat raudoną, tiktai su arijišku ženklu viduryje vėliavą. Ir tą antrą puolimą būsią patogiau daryti tiesiu frontu, visiems vieningai žygiuojant į koją, o ne tai vienur, tai kitur išsiveržiant į priekį ar atsiliekant. Mistika persiėmęs arijų vadas mano, kad fronto išlyginimo ir stebuklingo ginklo sukūrimo laikas sutaps, įvyks kažkas panašaus į planetų parodą, ir nuo tada prasidės tas tvarkingas žygiavimas pirmyn iki pat rytinio bratokų šalies krašto, turėsiąs atrodyti itin efektingai - „Wenn die Soldaten durch die Stadt marschieren“, - ypač vėlesnėms kartoms paliekamose kino kronikose.

Taip skelbia arijų vadas ir jo komanda ir, ko gero, be reikalo giriasi, verčiau jau tylomis lygintų tą savo frontą ir kurtų stebuklingą ginklą, nes bratokai tai žinodami jį visai kreivina, skuba į priekį, kad arijai nespėtų sukurti savo stebuklingo ginklo, kurio bratokai, žinoma, bijo, nes arijai gabūs kurti visokią karišką techniką ir tos jų kalbos, ko gero, nėra propaganda. Tad bratokai truputį užtrunka „išvaduoti“, „vėl okupuoti“, nelygu leksika, Juozo ir Juditos keliolikos trobų miestelį, ir nerimauja jo ir jo apylinkių žmonės, taktiniai patriotai, pasilikę paliudyti šalies egzistavimo, neišėję, neišvažiavę, neišplaukę su frontą lyginančiais, stebuklingą ginklą kuriančiais, planetų parodu, savo žvaigždžių valanda ir vadu (nors esama bandymų jį utilizuoti) vis dar tikinčiais arijais, neiškakę paliudyti jos buvimo svetur, netapę strateginiais patriotais, vėliau dipukais, indų plovėjais, santechnikais, ežerų švarintojais, parodžiusiais pagirtiną savybę nemiegoti po tiltais, laikytis krūvoje, dipukiškose šalyse burti tautiškus chorus, kankinti jau svetur gimusias atžalas sekmadieninėmis mokyklomis ir nenuimti - be ko? Be to, ko jau galbūt seniai nėra, o jeigu yra, tai nematyti, - jiems, paskutinį syk atsigrėžusiems į gimtą sodžių, kaimą, miestelį, miestą, krantą ir jo idilišką vaizdą amžinai įsiminusiems. *Yes!*

Tegu jie sau ten atlieka tą savo strateginį vaidmenį, išlaiko kitose šalyse savas ambasadas, mokyklas, chorus, tegu rašo teisingas enciklopedijas, istorijas ir kalba per „balsus“ - krivių, vaidilučių, Žalgirio, nuo jūros iki jūros Šaliai tai tik į naudą.

Na, o taktiniai patriotai, pasilikusieji, ką jie darė: vien tik nerimavo, išeinant arijams ir vėl užeinant bratokams, kai jau buvo aišku, ko iš jų galima tikėtis, kai jie jau andai parodė, kaip bus kuriamas rojus žemėje, iš pradžių visus sulyginant su pačiais didžiausiais suskiais, o paskui vieningai žengiant pirmyn, jų žodžiais, į šviesų rytojų - kažkas panašu į arijų karo taktiką. Tačiau kas tie patys didžiausi suskiai ir pagal ką nustatomas suskiškumo laipsnis - pagal bratokų šalies lygį ar pagal krivių, vaidilučių šalies? Jeigu pagal bratokų, tai sprendžiant iš jų autų, pakinktų, rengimosi būdo ir mitybos, saugūs negali jaustis netgi Juozo tėvas, adatos savininkas, ir Juditos tėvas, dusulio savininkas, juolab kad tas dar nevaldo liežuvio, tai yra naudojasi savo satyriniu talentu, visas kaimas žino, kad jis autorius to anekdoto apie bratokų mitybą: „Rytą kava, pietūs nemada, vakare kinas“, - o liežuvio nevaldymo bratokai itin nemėgsta. Gali net nebūti proletaras, tačiau pritarti jų planams ir jiems įtikti, ir turėti vien tiktai adatą-dusulį ir neįtikti, tarkim, šnekomis apie mitybą, ne to himno dainavimu arba ne tos vėliavos pripažinimu. Be to, vyko karas, bratokai kariavo su arijais, varė juos atgal, ir Žalgirio šalies vyrai, galintys nešioti ginklą, kaip buvę bratokų šalies piliečiai turėjo stoti į jų gretas ir padėti bratokams nugalėti arijus, kurie prie savo sienų staiga tapo labai atkaklūs, įsivaizdavo, kad kaip tik prie jų yra ta tiesi linija, nuo kurios vėl pradės savo gražųjį žygį pirmyn, neišsiekę nė per pėdą bratokų į savo žemę, norėjo sulaukti stebuklingo ginklo krivių, vaidilučių šalies teritorijoje ir priešinosi kaip pasiutę. „Imkite ginklą į rankas ir varykite juos lauk, atpirkite tą savo kiauylstę su baltais raiščiais, atsidėkokite už išvadavimą, parodykite, ką galite išsiilsėję, užsiauginę lašinius, užpakalius, pilvus“, - sakė bratokai krivių, vaidilučių, Žalgirio, nuo jūros iki jūros šalies vyrams, ir tie ėmė ginklus, kuriuos net nesulaukę bratokų buvo įsigiję iš išeinančių arijų, traukė suteptus iš po žemių, bet ne tam, kad nukreiptų į arijus; prieš tai nestoję jų pusėn, nepadėję kulti bratokų, patys vieni ruošėsi savam karui su jais, karui, kai iššokama iš po žemių, iš miško, iš ežios, iš rugių, iš krūmų, iš kluono, iš jaujos, iš pirkios, iš kambario, iš spintos, iš būdelės su širdute ir tratinama į tuos, kuriais nepasitikima, kurių nemėgstama, kurių nepripažįstama.

Karui, kuriame visi šalies gyventojai skelbiami kareiviais, kuriame kiekvienas, nepaisant lyties ir amžiaus, turi remti tuos iššokančius iš miško, ežios, rugių, krūmų, duoti jiems drabužių, maisto, nakvynę, pranešti apie tuos, kuriais nepasitikima, kurių nemėgstama, nepripažįstama.

Karui be fronto linijos arba karui su fronto linija visur -miške, ežioje, rugiuose, krūmuose...

Karui, kai į kiekvieną visada nukreiptas kieno nors taikiklis (ginklo, regos, klausos), kai kiekvienas miega zuikio miegu ir yra pasiruošęs bet kada parodyti kulnus arba nagus - nelygu aplinkybės.

Karui, kuriame nenaudojama sunkioji technika.

Karui, kuris yra tikras siaubas visiems jo dalyviams. Tokį tad karą rinkosi krivių, vaidilučių, Žalgirio, nuo jūros iki jūros, Dariaus ir Girėno, Marijos šalies žmonės, įsileidę bratokus be šūvio, išlydėję juos su baltais raiščiais, nestoję arijų pusėn ir jiems dar neišėjus ėmę versti savo tvirtovėmis miškus, krūmus, ežias, rugius, kluonus, jaujas, pirkias, užpečkius, rūsius, spintas.

Toks jis buvo priimtinas jų pilėriškai prigimčiai. Tokiam karui ruošėsi ir Juozo bei Juditos su bambliu pilve keliolikos trobų miestelis, juolab kad buvo iš kelių pusių supamas miškų, taip pat upių motinos ir nedidelės upelės santakos, taigi geografiškai jam labai tiko, galima sakyti, buvo tobula vieta. Ne šiaip sau tad Juozui ir tuoj sugriūsiانčiai Juditai parsigavus į jį atgal prieš srovę tą miestelį ir jo apylinkes savo veiklos vieta jau buvo pasirinkęs Velnias, ikibratokiškos krivių, vaidilučių, Žalgirio šalies armijos viršila, aukštas, mažakalbis, generoliško stoto ir manierų vyras, kurio kariais, rėmėjais, ryšininkais be jokios priesaikos, įšventinimo ar kokių kitų apeigų buvo tapę visi jau gimę ir dar krutantys miestelio ir jo apylinkių žmonės, neišskiriant nė Juditos pilve tebesančio, ungiurių nesuryto, iš žuvies žinduoliu tuoj tuoj tapsiančio bamblio. Kiekvienas pagal išgales turėjo remti Velnią: būti su juo miške, duoti jam ir jo žmonėms valgyti, gerti, apsirengti, pastogę, slaugą, pranešinėti apie kiekvieną bratokų ir jų galimų šalininkų žingsnį. Tad nuo mokytojų namo langų lentas nuplėšęs Juozas savaime tapo Velnio atstovu mokykloje ir jo štabo patronu vaikų prieglaudoje. Mat ant vaikų prieglaudos aukšto Velnias buvo sumanęs įsirengti savo štabą, kuris klausytų radijo, kai ką spausdintų, fiksuotų, perdavinėtų, žodžiu, užsiiminėtų štabui būdingais darbais būsimoje Velnio respublikoje, kurioje Juozui teko kažkas panašaus į švietimo ministro portfelį. Ir švietimo ministrui buvo privalu kuruoti atitinkamas įstaigas, pavyzdžiui, vaikų globos, taigi ir vaikų prieglaudą, kurioje, Velnio nuomone, reikėjo įrengti štabą. Klasinėmis kategorijomis mąstantiems bratokams tikrai nešaus į galvą jo ten ieškoti, beglobių, tai yra superproletarų vaikų namuose, esančiuose po pakankamai suskiskos kilmės Juozo sparnu.

Sumanymas be priekaištų. Kaip ir kitos Velnio išmonės, ne veltui jo respublika paskui taip išsiplėtė. Tas šalies kariuomenės eksviršila buvo ne iš kelmo spirtas. Bratokų atėjimui jis pasiruošė kaip tikras to specifinio karo generolas. O kaip bratokų atėjimui pasiruošė Juozas? Tas anketiškai jiems priimtinas, jų diplomą gavęs, muilo neišnešęs, dipuku netapęs mokytojas *de jure* ir Velnio respublikos švietimo ministras *de facto* jų atėjimui pasiruošė dar geriau už savo prezidentą-ministrą pirmininką - kariuomenės vadą - vyriausiąjį prokurorą Velnią. Nekalbant jau apie tai, kad jis tarsi nujausdamas, jog tai pravers, gimė nerespektabilioje, bratokų terminais kalbant, proletariškoje siuvėjo, adatos savininko, Šeimoje, vedė dar didesnio nerespekto, proletaro, todėl Juozo nepripažįstančio medkirčio, dusulio savininko dukrą, baigė mokslus pirmojo bratokų atėjimo metais, gavo jų valdžios diplomą, nepabėgo, neišnešė muilo su arijais, jų buvimo metais net sudegino į jo rankas pakliuvusį seminarijos bratokų aktyvistų sąrašą, tuo galbūt juos išgelbėdamas, nes arijai tokius aktyvistus lygiai taip pat pramoniniu būdu naikino kaip ir rudakėlius, pasiliko tame keliolikos trobų miestelyje ir net susilaukė sūnaus likus dviem dienoms iki bratokų atėjimo, tarsi jų garbei, tarsi kaip tik to būtų laukęs, tarsi parodydamas, kad kaip tik dabar laikas gyventi ir daugintis, tarsi arijų laikais būtų tam nesiryžęs, tarsi tai būtų įmanoma tiktai bratokų laikais, nes jų vadas mylėjo vaikus ir mielai laikydamas glėbyje su jais per paradus paveikslavosi ant kito, jau mirusio, bet visiems stikliniame karste rodomo jų vado kapo - taigi pasiruošė bratokų sugrįžimui visais atžvilgiais, tačiau jų atėjimo naktį vis dėlto išlipo per langą, išėjo į mišką, nepasitiko jų su duona-druska ir gerai padarė, nes bratokai atėję griebia už pakarpos visus jiems po ranka pakliuvusius daugumą ūsuotus vyrus ir kiša į rūsius, o paskui aiškinasi, ką tenai palikti, kad iškart turėtų kuo užsiimti jų tardytojai, o ką pasiūsti į kariuomenę, kad kaip ištikimi didžiosios šalies piliečiai kariautų su tik ką išėjusiais arijais.

Taigi įvairiais alibiais perdėm gerai apsirūpinęs Juozas nepasitinka prie miestelio vartų sugrįžtančių bratokų ir dėl visa ko išlipo pro langą, pasišalina į mišką, nedžentelmeniškai, bet su jos sutikimu, palikdamas priimti nežinia kaip nusiteikusius bratokus tik ką pagimdžiusią, nuo pieno padidėjusiomis krūtimis, todėl dar labiau gundomai atrodančią Juditą, savo tik ką, prieš dvi dienas, iš nebylios žuvies žinduoliu virtusį, todėl dažnai balsą ir čiulpimo įgūdžius rodantį bamblių ir vieną globojamos vaikų prieglaudos mergaitę, pasišovusią palaikyti Juditai kompaniją. Tokios tad

nepilnos, bet pagausėjusios sudėties Juozo šeima pasitinka duris spardančius, į vidų su atkištais-šautuvais lekiančius, vyrus už pakarpos į rūsius velkančius, lygiai taip pat kaip andai į trumpas sukneles panašiomis nublukusiomis palaidinėmis vilkinčius, paišinus, prakaituotus, į higieną, priešingai nei arijai, pro pirštus žiūrinčius, savo kvapais visa per kelias dienas (savaites?) patirta liudijančius bratokus. Pasitinka ne su duona-druska prieš duris ar svetainėje, o baikščia „Šventosios šeimynos“ grupė ant geležinės su spyruoklėmis lovos Juozo ir Juditos miegamajame. Įgriuvusiems su atkištais, durtuvų galais blyksinčiais šautuvais, duris išspyrusiems bratokams čia nėra ko griebti už pakarpos, tempti į rūšį ir paskui burti - armija ar belangė, - Juozas, kaip sakytą, apdairiai pasišalinęs, bet jo name jie užtrunka ilgiau negu būtų radę jį patį. Mat išvysta baikštųjų „Šventosios šeimynos“ variantą ir jų širdyse tampa švelnu. Pamatę pripažintą miestelio, jo apylinkių ir seminarijos gražuolę Juditą po gimdymo nuo žinduoliu iš žuvies virtusiam bambliui skirto pieno padidėjusiomis krūtimis, todėl dar labiau viliojančią ir jos dar be paso, bet jau su visais moteriškais atributais rudakę, nuo arijų atsitiktinai išsaugotą prieglaudinuokę, jie laikinai pamiršta karą, bratokų ir kitų šalių proletarams šventus tikslus, rūstų savo vado veidą, raginantį nenuimti, nepasiduoti žemoms kūniškoms reikmėms, kol jų tvarka nebus įvesta visame pasaulyje arba bent jau didelėje, kur kas didesnėje už jų vaidas, dalyje. Madoniškoji Judita ir jos lolitiškoji rudakė guvernantė padaro tuodviem duris išspyrusiems, su atkištais šautuvais įlėkusiems vyrams tokį įspūdį, kad jie, apsalus širdims, trumpam spjauna į tai, kas šventa kiekvienam bratokui, laikinai atideda jų tvarkos įvedimą visame pasaulyje ar jo dalyje, ir nė žodžiu viens su kitu nepersitarę pastato šautuvus prie sienos, atremia į ją durtuvais, ima artintis prie pastėrusių šeiminių, išvaduotojų pasitikėjų, norėdami vyriškai jas pamaloninti ir, žinoma, save. Ir galbūt Judita, to pamiškės miestelio gražuolė, madona, ir jos nuo arijų išsaugota rudakė, krikščionišką vardą nešiojanti padėjėja kaip to dancigiečio mažiaus kaimynė būtų išvydusios prie jų pasilenkusių bratokų apykaklėmis ropojančią utėlę ar kelias utėles, jeigu ne... Jeigu ne kas? - Iš miško grįžęs, nerimą pajutęs Juozas, nusprendęs verčiau eiti į rūšį, negu leisti bratokams daryti malonumą sau ir Juditai bei jos mažametei padėjėjai? Ar taip pat iš miško atlėkęs parabeliais, mauzeriais, šmeiseriais apsikarstęs Velnias?

Kas taip mąsto, tas visiškai nenučiuokia apie krivišką, vaidilutišką, žalgirišką karą su bratokais. Jeigu jie dabar būtų atlėkę, atskubėję Juditai su jos guvernante į pagalbą, tai bratokai juos iškart būtų paėmę už sprandų ir kaip ir kitiems pritaikę bendrą pirmos dienos procedūrą. Tad vienas tiktai formaliai būtų pabuvęs švietimo ministru, o kitas - karinės respublikos galva su neribotais įgaliojimais. Tokio karo taktika iš jų reikalavo pralaukti pirmą bratokų atėjimo bangą, leisti jai, kaip tam cunamiui, persiristi per jų labuones, duoti bratokams nueiti paskui frontą lyginančius arijus; jiems kol kas reikėjo tylėti kaip toms pelėms po šluota, apsimesti, kad jų visai nėra, ir tiktai paskui, bratokams pakankamai nutolus, užsiimti saviškų, be fronto arba su frontu visur, karu, šokinėti iš miško, ežių, rugių, krūmų, kluono, jaujos, pirkios, spintos, būdelės su širdute, kautis ne vien tradiciniais kruvinais būdais, bet ir sriuba, kukuliais, šnapsu, ant palangės pastatytu arba nepastatytu snapučių vazonu, atidarytu ar uždarytu priemenės langeliu.

Taip, bet kas tada jas išgelbėjo nuo galimo utėlės ar keleto jų egzempliorių pamatymo ant bratokų apykaklių, jeigu pasirinkto karo taktika Juozui ir Velniui neleido to padaryti? Atsiprašau, o kam tada Juozo ir Juditos bamblys, kam gi jis gimė dvi dienas prieš ateinant bratokams, ne jau kad iš tiesų patikėjo jų vado gerumu ir jo meile vaikams, rodoma antkito mirusio, bet nepalaidoto, viešai karste rodomo vado kapo. Tokie naivūs gali būti nebent išsivysčiusių šalių vaikai. Tokios kaip amijų, į kurią Velnias ir Juozas paskui taip dėjo viltis. Tiktai jie gali iki nežinia kiek metų glūpai šokinėti ir klausinėti „Kas čia? Kas čia?“, išpūtę akis, ir leisti sau daryti vaikiškas klaidas.

Krivių, vaidilučių, Žalgirio, Pilėnų šalies vaikas gimsta žinodamas, kas ir kaip, jau motinos pilve, antraip jam iškart būtų amen arba jis nepateisintų į jį dedamų vilčių, ir tai beveik tas pats. Juozas juk ne šiaip sau lipdamas pro langą atsigręžė ir pamojo jam, tuo duodamas suprasti, kad žiūrėtų tvarkos, darytų kas privalu normaliam dviejų dienų jų šalies vyrui, armijos eiliniui, kai vadai apdairiai pasitraukia į saugią vietą.

Ir jo bamblys viską suprato, jam nieko nereikėjo aiškinti, jau tada ant jūros kranto, dar būdamas žuvimi, ramiai laukė, kas bus, ir numatė galimus atvejus; jeigu, pavyzdžiui, tėvas įlips į kitą laivą ir bratokai jo nesubombarduos, neapvers pilvu aukštyn, neparodys savo kariško meno, tai jis gims kur nors pakeliui, paūgės kokioje nors dipukų stovykloje, paskui su tėvais išplauks į amijų šalį, tenai mokysis, lankys sekmadieninę mokyklą, žais krepšinį ir padarys viską, kad po koledžo būtų

pašauktas į kokią nors krepšinio komandą aukštu, galbūt net pirmu numeriu, tada pasisakys, kas jis ir iš kur, ir taip išgarsins savo šalį, primins jos buvimą, atliks strateginio patrioto pareigą.

Jeigu mama ir tėtė išplauks kitu laivu, ir bratokai nepaisydami tikimybių teorijos ar jos paprasčiausiai nežinodami padarys, ką jie taip įgudę daryti, ir mama su tėte nuvažiuos į dugną, priburbuliuos, padės šaukštus dar pusgėlėje jūroje, tai galas bus tikrai jiems, o jis, atsidūręs toje pačioje skystoje stichijoje ir unguiriams pragraūžus mamos pilvą, paprašys jų nukąsti virkštelę ir nuplauks sau, taps Žilvinu, pasistatys gintaro namus, rodysis vasarą paplūdimio mauduolėms, vilios jas, lankys savo tėvų ir kitų dipukais norėjusių tapti tėvynainių kapa, gelbės jūroje nelaimės ištiktus žvejus, rodysis užsieniečiams ir šitaip prisidės prie šalies atminimo palaikymo. Ir tokio tad bamblio, galėjusio tapti Lubinu arba Žilvinu, dviejų dienų pilėniško karo eilinio, tėvo palikto žiūrėti namie tvarkos, atsakingo savo šalies ir šeimos žmogaus akivaizdoje bratokai nori darytis malonumą sau ir jo mamai bei jai kompaniją palaikančiai mažametei, kai joms tikrai nebus malonu vien jau dėl bratokų higienos, kai nė vienai to daryti negalima - padėjėjai dėl nepilnametystės, mamai - dėl to, kad tikrai užvakar pagimdė ji, jos krūtys tokios didelės nuo jam maitinti priplūdusio pieno, kai net Juozas numatęs tai daryti tikrai po geros savaitės; be to, ir ką tai panašu, bratokų vadas turėtų gėdytis tokio savo karių elgesio, o ne dekoruoti jų krūtines ordinais. Ir kad daugiau nėra kam, tvarką daryti tenka dviejų dienų dar neapdovanotam kitos kariuomenės eiliniui.

Ką gi jis padaro? - staiga tampa didelis kaip Lubinas ir gražiai išmeta bratokus pro duris, įkala, išnešęs į kiemą, be šuoliuko iš viršaus į šulinį? Virtęs Žilvinu išvaro vien savo kita pasaulišku vaizdu? Tas dviejų dienų bamblys bratokams pastačius šautuvus apsimeta, kad jam kaip tik metas padaryti vadinamąjį atpylimą, atsiriaugėjęs paleidžia prokairijį lūpų kampa melsvo su seilėmis sumišusio motinos pieno srovelę, paskui tarsi netyčia siurbteli atpylimą atgal ir ima kosėti, springti, mėlynuoti, versti į viršų akis, darytis leisgyvis, gargaliuoti, trūkčioti kojomis ir rankomis, žiopčioti kaip išmesta ant kranto žuvis, tarsi būtų prieš dvi dienas nežnybtas ir nevirtęs žinduoliu, žodžiu tariant, neperspėjęs saviškių tol taip įtikinamai vaizduoja dedantį šaukštą, paskutinį kvapą leidžiantį, kanopas verčiantį bambly, kad nesunkiai iš baimės nustėrusios „šventosios šeimos“ grupės padaro labai gyvą vien tikrai savimi užsiėmusią grupę. - vieno besigalauojančio ir dviejų apie jį šokinėjančių - ir priverčia stabtelėti malonumams pasiruošusius bratokus, palaukti, kol moteriškės vėl nustėrs ir sukels jiems švelnų norą. Bamblys tai supranta ir toliau vaidina, visai nieko neįtraukęs į plaučius rodo tokį dusimo spektaklį, kurio galėtų pavydėti bet koks artistas.

Taigi bamblys atseit galuojasi, verčia kanopas, bendrauja su anuo pasauliu, suvedinėja su šiuo savo trumpas sąskaitas, šokdina mamą ir gerąją priegiaudinukę, nebekreipiančias dėmesio į bratokus, kurių abi ką tik taip bijojo, buvo tokios nustėrusios, kad geraširdžiai bratokai nieko kita nesugalvojo kaip tikrai padaryti joms malonumą, rodo tikrą žliumbimo, lakstymo, rankų gražymo, meldimosi skirtingiems dievams, bamblio žemyn galva kratymo, purtymo, bučiavimo, geruoju prašymo baigti tą savo bendravimą, kanopų vertimą ir pagaliau pradėti lygiai kvėpuoti, nes jos jau daugiau nebegalinčios. Bet bamblys žino: jeigu jis ims ramiai pūtuoti arba per daug įsijautęs iš tiesų, tiesiai tariant, užvers ragožių, tai bratokai padarys ką ketino joms nudžiugusioms arba vėl nustėrusioms iš siaubo, ir jis toliau vaidina savo spektaklį, brukiškai tęsia jį iki begalybės, nes jeigu nutrauktų, nepateisintų tėvo, direktoriaus ir kultūros ministro, ir Velnio, neribotus įgaliojimus turinčio jų kol kas mažos respublikos pirmo žmogaus, pasitikėjimo ir neįvykdytų savo, armijos eilinio ir galiausiai šalies piliečio, pareigos.

Ir bratokams lieka tik stebėti, būti jo žiūrovais, rūkyti, nors tai teatre ir nepriimta, laukti antrakto arba uždangos ir tada atakuoti laisvas likusias damas, jie, žinoma, galėtų ir taip jas atakuoti, spektaklio metu, tačiau artistės taip įsitraukusios į savo vaidmenis, kad, ko gero, net nepastebėtų, kas joms daroma, o bratokai, kaip save gerbiantys vyrai, nori būti pastebėti. Dar, aišku, būtų galima tą bambly paimti už kojų, trenkti į sieną ir tada daryti kas pridera, bet bratokai tikrai nežino, ar tai dera šioje lyg išvaduotoje, lyg užimtoje šalyje, nes jų vadas nėra tiksliai pasakęs; kad bus galima arių šalyje, pasakęs, o dėl šitos nieko aiškaus, jį tarsi ir jų, tačiau dar ne visai teisingai sutvarkyta.

Tad bratokai stebi spektaklį, rūko, nors taip ir nederą, ima snūduriuoti ir pagaliau nuspjovę išėina, nes jiems reikia patikrinti kitus to miestelio namus, jie negali tiek laiko skirti malonumams arba vienam vieninteliui namui, išėina net nepapfoję, neįvertinę to bamblio, kuris palaukia rodydamas baltas akis, kol jų žingsniai nutols, vėl padaro jas mėlynas, paskutinį syk krenkšteli tikrindamas balso stygas, užsimerkia, jaukiai drumsteli orą ir gardžiai užmiega, parpdamas kaip svirplys, juk galų gale jam tikrai dvi dienos, ir tokio amžiaus vaikams išvis privalu beveik visą laiką miegoti, o čia

tas brukiškos trukmės spektaklis visą laiką aukščiausia gaida. Miego, miego ir dar kartą miego, kartoja jis mintyse, perfrazuodamas žinomą mirusio, stikliniame karste rodomo bratokų vado pasakymą, duoda į akį visą pusdienį, susigrąžindamas išekvotas jėgas, ir dėl to nedalyvauja aptariant pirmą kontaktą su bratokais, kai Judita su kumpanosiuke, pagaliau viską supratusios, giria jį išsijuosusios ir vis dar negali atsistebėti, patikėti, kad taip galėjo būti.

Ir tada sugrįžęs sykiu su Velniu iš miško Juozas pasako, kad būtinai pavadins bamblių Aurelijumi, išvertus Aukseliu, nes kitoks vardas jam po visko neateina į galvą. Kartu atėjęs kunigas įterpia, kad tas kūdikėlis, ko gero, jiems siųstas paties Dievo, jis galbūt tokiu subtiliu būdu primena savo buvimą, kuriuo kartais abejojama. O Velnias pasižada būti Aurelijaus krikštėviu ir šitaip pagerbti savo dviejų dienų eilinį, jam, aišku, labiau tiktų medalis „Už narsą ir sumanumą“, tačiau Velnio respublika irgi dar labai jauna, maždaug vienadienė su Juozo ir Juditos bambliu, ir dar neturi savo medalių kalyklos, be to: a) kur užkabinti medalį tokiam; b) ar apskritai tinka kaldinti ir apdovanoti medaliais pasižymėjusius šio specifinio karo dalyvius, nes jų vis tiek nebus galima nešioti saugantis prieš, todėl šiuo atveju geriausiai tiks asmeninio dėmesio ženklas, sako Velnias ir vis dėlto, ko gero, padaro klaidą: viena vertus, puikiai supranta, kad šiame kare svarbu konspiracija, ir čia pat pažeidžia jos reikalavimus, pasisiūlydamas Juozui su Judita į kūmus. Mat tokiam kare reikia ne kūmuotis, o viens kito nepažinti, sakyti „Nežinau kas“, „Pirmąkart matau“, kai žiūri į akistatą atvestą arba aikštėje prie bratokų būstinių paguldytą sūnų, vyrą, brolių, tėvą, seserį, motiną, išniekintus arba paprastai negyvus, ta taisyklė įsisavinama vėliau. Akistatų ir aikštėse guldymo akcijai įsisiūbavus, krivių, vaidilučių, pilėnų ainiai rodo fenomenalų autizmą savo artimųjų atžvilgiu, ir bratokų tardytojams kartais net susidaro įspūdis, kad jie ne tik nekaltai pradėti, bet ir atsiradę iš oro. Tačiau tokie ainiai tampa vėliau, įgiję patirties, o kol kas net pats Velnias daro sentimentalias nesąmones - juk jo susikūnavimas su Juozu ir Judita tuodviem pirmiems nuo žagrės inteligentėliams bus kaip tas šautuvas ant sienos, kuris kada nors vis tiek iššauna.

Bet dabar pjesės pradžia ir švenčiama pirma mažytė pergalė po bratokų cunamio, tinkamai apdovanojamas jos herojus, ir nei Juozas, nei Velnias, nei kasandrišką uoslę turinti Judita kol kas neįsivaizduoja, kodėl jis turėtų iššauti, juk aplink vien tik saviškiai, taktiniai krivių, vaidilučių, nuo jūros iki jūros šalies patriotai, visi lig vieno priklausantys Velnio armijai, kitokių jie nepažįsta, juolab po pirmos už sprandų tempimo, į rūsius grūdimo nakties, kai vyksta staigus jos gretų persigrupavimas. Vyriškoji šalies gyventojų dalis labiau linkusi būti miške su Velniu. Stiprioji lytis nenori eiti į bratokų armiją ir kariauti su arijais, o juo labiau į rūšį diskutuoti su beveik vien tikta kaltumo prezumpcija pripažįstančiais tardytojais, žinančiais daugybę būdų išgauti reikalingą prisipažinimą. Žmogus gali būti visai nieko nepadaręs ir net pats nueiti pas juos pasiaiškinti, o jie įrodo, jog jis nevertas, kad jį nešiotų šventa, ne, ne taip, visų šalių proletariška žemė, ir padaro, kad nenešiotų, kaip paskui netyčia atsitiko gretimo kaimo mokytojui, ką tik baigusiam gimnaziją kokių devyniolikos metų berniokėliui, kuris kartą atėjo pas Juozą, kaip bazinės mokyklos direktorių, atsiimti algos ir išsiaiškinęs, kokių nauja valdžia reikalauja ataskaitų, pagėrė su juo ir Judita arbatos, pažaidė su jau paaugusiu bambliu ir paklausė, ar teisybė, kad jo krikšto motina, eksvienuolė, Velnio štabo ant vaikų prieglaudos aukšto viršininko žmona, pažadėjo jam nuolatinę nemokamą vietą savo tėvų kino teatre laikinojoje sostinėje, kai Velnias sykiu su amiais ir kitais sąjungininkais, jau susipykusiais su bratokų vadu, vėl išvarys bratokus, gražins nepriklausomybę ir įves gerą savą tvarką.

Juozas atsakė, kad teisybė, ir mokytojui išėjo mosuodamas žilvičio vytele, kapodamas ja pūkuotas pienu galvas, o kitą dieną gavo šaukimą, kad ateitų į valsčių pasiaiškinti dėl antibratokiškos veiklos, irtas naivuolis ne iškart movė pas Velnią, o nuėjo, įsivaizduodamas nieko tokio nepadaręs, kad reikėtų mauti į mišką ir nekišti iš ten nosies arba kišti pyškinant, tratinant, pleškinant, nuėjo pasakyti, kad jie, matyt, apsiriko, atsiuntė šaukimą ne tuo adresu, padarė, jeigu taip galima pasakyti, *lapsus laboris*, bet bratokai nemanė, kad būtų padarę *lapsus laboris*, jeigu jis tas pats žmogus, kuris 36 vakar mosuodamas vytele perėjo bratoko kolonisto kiemą, mat po to kolonistas rado prie svirno durų prismeigtą raštelį, kuriame buvo reikalaujama nešdintis, pašolvonytis, kaip tik tas žodis pavartotas, iš svetimo ūkio, drapinti, žodis iš teksto, į savo bratokišką, su trumpom suknelėm vaikstančių vyrų šalį, jei ne, jam ir jo perui bus viskas, galas, kapiecas.

Mokytojui prisipažino perėjęs kiemą, bet su rašteliumi neturįs nieko bendra, nes, pavyzdžiui, jo žodynas visiškai kitoks. Tada bratokai paklausė, kas turi su tuo rašteliumi bendra ir kieno toks

žodynas. Mokytojukas negalėjo to pasakyti, tiktai kartojo esąs niekuo dėtas. Betgi juk rašteliai kaip ta materija neatsiranda iš niekur, sakė bratokai, ir jie neturį pagrindo netikėti vien tik jį mačiusiu bratokų kolonistu ir buvo priversti mokytojuką truputį pačiupinėti, jam vien gero norėdami, nes nuoširdžiai prisipažinus bausmė būna mažesnė. Geranoriški, jam simpatizuojantys bratokų Temidės tarnai buvo linkę duoti pradinukų mokšui pačią menkiausią, mini, vaikišką bausmiukę - tarkim, dešimt metukų kalėjimo be nutrėmimo - ir tarpininkauti, kad būtų išsiųstas į kokią nors jaukią jų šalies vietą, bet abėcėlės specialistas laikėsi savo, ir bratokai, užsispyrę padaryti jam gera, tol čiupinėjo, kol vieną rytą rado rūsyje nebeprieštaraujantį, bet vis tiek nesuprantantį bratokų gerų norų, nes atšalusį, rūsio grindų temperatūros.

Išėjus pasipūtusiems, vien tik save mylintiems, frontą lyginantiems, stebuklingo ginklo laukiantiems, kumpanosėlius, rudakiukus beveik visiškai išnaikinusiems, nesveikai tvarka mėgstantiems arijams ir atėjus iš pažiūros chaotiškiems bratokams, mėgstantiems *jaiki, salo, maslo*, taip pat proletariatą ir kreivai žiūrintiems į kitų klasių atstovus, sodinantiems juos ant ledo, verčiamiems valgyti jų pačių krauju išmaitintas utėles (bandymas išrasti mitybos *perpetuum mobile*⁷.), tremiantiems, traiškantiems pirštus durimis, persiritus per miestelį jų cunamiui iš Juozo ir Juditos šeimos kol kas niekas nenukentėjo. Jų bamblys, Aukselis, savo antrą gyvenimo dieną išnešdinęs bratokus, kaip niekur nieko žindo, rėkė, šlapinosi, teršė vystyklus, miegojo, žodžiu, tobulai maskavosi ir laukė pažadėtų krikštynų, kurios jam turėjo būti tarsi apdovanojimas. Direktorius ir mokytojos anketos buvo tokios puikios, kad jiems net ir griežčiausia bratokų instrukcija leido būti šiltiems ir maitintis nors ir negausiais, bet įprastais sunkmečio produktais, nedalyvaujant tokiuose eksperimentuose kaip mitybos *perpetuum mobile* kūrimas.

Juozas dabar galėjo nakvoti namie, nes kita instrukcija jį, kaip mokyklos direktorių, atleido nuo karinės prievolės, kaip ir jo preferanso partnerį kunigą ir šio brolių mokytoją Juozą II, jųdviejų su Judita kurso draugą, darė juos direktoriumi, kunigu, mokytoju *de jure*. Šie trys sveiki miestelio vyrai galėjo nesidairyti į mišką atvažiavus bratokams ir nesijaudinti į jų kiemą įsukus laiškanėšiu, kad jis galbūt atneš šaukimą į jų šalies gyventojui svetimą arijų-bratokų karą, kai jie patys jau buvo karo su bratokais dalyviai. Bet šie to nesuprato ir toliau siuntinėjo savo šaukimus, kai čiabuvius greičiau reikėjo imti į nelaisvę, o ne į armiją.

Bet čia tiktai pradžia, ir šautuvas dar ramiai kabo ant sienos. Bratokai apsimeta, kad nieko apie tą karą nežino, laiko krivių, vaidilučių, Žalgirio šalį savo broliškos šalies dalimi ir kviečia išsiilsėjus po arijų padu jiems talkinti. Tačiau Žalgirio šalies piliečiai visiškai nelaiko savęs bratokų šalies piliečiais, po pirmo jų pasibuvimo mano esant niekinėmis bet kokias jų pretenzijas, laiko save jau pašauktais į kitą kariuomenę, todėl tuos kvietimus priima, skaito, tačiau ignoruoja, eina ne į jų armiją, o pas Velnią arba miega ne namie ir būna visą laiką pasiruošę dumti į mišką. Ir kol kas ramiai gali įvykti Juozo ir Juditos dar gėloje jūroje, motinos įsčiose nepriburuliavusio bamblio, pasak Juozo, Aukselio, jau pasižymėjusio Velnio armijos eilinio, nepraradusio šalto proto per bratokų cunami, neprilygstamo artisto, maskuotės ir konspiracijos meistro, krikštynos-apdovanojimas.

Jos įvyksta vieną gražų vasaros pabaigos sekmadienį, dalyvaujant iš miško su nedidele svita atėjusiam krikštatėviui Velniui, krikštamotei, su ant vaikų prieglaudos aukšto įsikūrusio Velnio štabo viršininku skudurus sumetusiai eksvienuolei, laimingiems tėvams, Juozo vadovaujamos mokyklos ir kuruojamos vaikų prieglaudos darduotojų kolektyvams, Velnio štabui, išskyrus budėtoją ir sargybinį, visai krivių, vaidilučių, Žalgirio šaliai ir Velniui lojaliai parapijai, neišskiriant nė bratokų paskirto milicininko *de jure*, o iš tikrųjų Velnio ryšininko. Vieningi parapijiečiai *samt Miitzionar* džiaugiasi alkūnės jausmu ir supranta, kas čia vyksta. Išsiuvinėtame vokelyje gulintis gimtuvininkas raukosi, jam, kaip dar kosmiškai pramačiam žmogui, nepatinka toks visiškai karo be fronto taisyklių nepaisymas, konspiracijos ignoravimas, tai būtinai kada nors atsirūgs. Tie vaikščiojantys, protingais save laikantys žmonės turėtų imti pavyzdį iš jo, dar nepadarusio nė vienos klaidos ir kai ką nuveikusio, kai kiti tesugebėjo atkišti kupras ar tūnoti miške, ir jis čiauposi, raivosi, tobulai vaidindamas nieko nesuprantantį, o iš tikrųjų niekindamas kitus, jo nuomone, dalyvaujančius kolektyvinės savižudybės akte. Ir gauna tose vietose retą, beveik negirdėtą Aurelijaus vardą, tik niekas tuo nesistebi, nes žino, kad tai kartu ir medalis. Paskui šiauresniame rate vykusiose vaišėse krikštamotė jam pažada nuolatinę nemokamą vietą, ložę jos tėvų kino teatre, kuris yra laikinojoje sostinėje, o Velnias nieko nepažada, nes dovaną jis jau įteikęs. Ir tada Juozas ištaria tą frazę: „Už tai, kad visi mes čia vėl susitiktume, kai viskas pasibaigs“, - ir išgėręs pastato taurelę. Visi išgėrę pastato taureles, tačiau tiktai Juozo taurelės kojėlė tyliai skimbtelėjusi nulūžta.

Ir kasandriškoji Judita supranta, kad jis žus, nedalyvaus tame susitikime, kai viskas pasibaigs, o bamblys žino, kad žus netik jis, bet ir visi, nepaisę karo be fronto taisyklių, išskyrus ją, globojamą visą laiką šalia esančio, taisyklių šventai paisančio sūnaus Aukselio, ir Juozą II, išsipirkusi Juozo gyvybės kaina. Taigi Aukselio krikštynomis pjesės su šautuvu ant sienos įžanga baigiasi. 3

Bratokams pagaliau įgrysta vaidinti nieko nesuprantančius, kai aiškiai mato, kad jų šaukimai ignoruojami, geriausiu atveju perskaitomi su pagarbia mina ir paskui, žiūrėk, pakabinami ant vinies būdelėje su širdute, tarsi toje šalyje ten būtų įprasta laikyti dokumentus, tarsi būdelė čia būtų kontora, o vinis - seifas, stalčius, sekreteras. Tenai pat atsiduria ir kiti jų raginimai, pavyzdžiui, teikti bratokų šaliai duokles natūra, nes jiems reikia maitinti paskui frontą lyginančius arijus sekančią armiją, daryti niam niam patiems ir kai ką nuvežti į jų šalį, kuriai maisto atžvilgiu kažkodėl vis nesiseka, gal kad jie taip užsiėmę savo globaliniais planais ir neturi laiko tokioms smulkmenoms kaip pilvo prikimšimas. *Jaiki maslo salo* reikalu jiems labai galėtų padėti krivių, vaidilučių, Žalgirio šalis, iki karo garsėjusi savo teisingai nušertais bekoniukais, kukuliais lepintomis žąsytėmis, sviestu bačkutėse, tuo geru palaikiusi savo pinigų galią ir net kartais mokėjusi valdininkams algas. Tačiau bekoniukai, žąsytės, sviestas bačkutėse nevažiuoja, nedarda smagiai su vėliavomis. Duoklių surinkimo punktai, patogumo dėlei įrengti ten pat, kur anksčiau buvo supirkimo punktai, nesulaukia gurguolių nei su teisingai, nei su neteisingai nušertais bekoniukais. Kur tos jų išgirtosios baltukės, sviestas? Tarsi krivių, vaidilučių, Žalgirio šalis staiga būtų taip pat tapusi globališkai mėstančia ir ją pačią reikėtų remti maisto produktais.

Bratokai netiki tokia staigia pažanga, nes patys gan ilgai vargo, kol padarė taip, kaip dabar yra. Dialektiškai mėstantiems bratokams tokia greita pažanga atrodo neįmanoma, antraip krivių, vaidilučių, Žalgirio šalis būtų padarūs dar didesnę raidos šuolį negu jų. Kad suprastum, jog taip nėra, įsitikintum, jog čiabuviai nėra pralenkę jų pažangiausios pasaulyje Šalies, užtenka pasižiūrėti į jų įsišėrusias marmūzes, kresnus stotus, apvalainas damų formas. Ir bratokai keičia taktiką...

O kokios taktikos laikosi čiabuviai, neišbėgę su arijais, nepanorėję tapti dipukais, su beveik pakenčiamomis anketomis pasilikę namie, kas dedasi jų kriviškose, vaidilutiškose, nuo jūros iki jūriškose labuonėse? Jie kabina bratokų siunčiamus raštus ant vinies savo originaliose, visiems prieinamose kontorose, neina į bratokų armiją, neteikia duoklių, mano, kad jiems tai neprivalu, nes nelaiko savęs jų šalies piliečiais, nepripažįsta arijų ir bratokų vadų paktų, prisijungimo prie broliškos šalies, po to kai bratokai prieš ateinant arijams daugmaž, bendrais bruožais, supažindino su savo programa. Jie turi savo išlikimo programą, kuri neleidžia Švaistyti jėgų kariaujant kieno nors pusėje. Svarbiausias jos punktas yra būti tame lyg šagrenės oda susitraukusiame lopinėlyje ir liudyti. Būti taktiniais patriotais, kaip pabėgėliai tapo strateginiais patriotais. Ir jie davę šuolį ne į priekį, o atgal, į tikruosius krivių, vaidilučių, Žalgirio, nuo jūros iki jūros laikus, tebėra tenai, tenai klaidžioja jų mintys, iš tenai gauna komandas ir todėl yra tokie nesuprantami gyvenantiems šia diena arba ateitimi, todėl nesurado bendros kalbos su ateities vizijų kūrėjais arijais ir bratokais bei nusivylė nūdienos žmonėmis amiais.

Krivių, vaidilučių, Žalgirio, Pilėnų ainis yra praeities žmogus. Praeities didybė įsigėrusi į jo smegenis, kaulus, kraują, ji daro jį tokį uždara, atlaidžiai šypsantį ir perdėtai reiklų. Kriviškas, vaidifutiškas, žalgiriškas reiklumo tinklelis lengvai praleidžia praeities didžiavyrius ir beveik aklinas vadinamiesiems mūsų laikų herojams. Todėl šalis turi tiek nedaug naujų herojų, bet jį perėjusieji būna šio to verti ir paskui garbinami beveik kaip dievai, tarsi stebintis, kaip jiems tai pavyko. Netoli to, kad jį pereitų, buvo Velnias. Apie dvidešimt tūkstančių ginkluotų vyrų turėdami galvoje jį tarė žodį „vadas“, klausė jo kaip kokio generolo, nors iš tiesų buvo tik viršila, ištisa divizija kovėsi ne bratokų pusėje, o prieš juos, siutino bratokus, varė juos į nevirtį, vertė niekais jų mobilizavimo, duoklių rinkimo, žmonių ir jų turto surašymo pianus. Gudriai, teisingai laikydamasis ties dviejų rajonų riba Aukselio krikštatis Velnias vedžiodavo bratokus už nosies, kai netekę kantrybės norėdavo jį išrūkyti ir eidavo per mišką šukuodami, tratindami į medžius, krūmus, kupstus, kaišiodami nosis po kiekvieną kerplėšą, badydami žemę durtuvais, versdami parodyti, ką gali, savo vilkšunius, o Velnias jau seniai būdavo kitoje upių motinos pusėje ir rodydavo tenai jiems špygas, stebėdavo prie upės pasiųstų meškeriojų, grybaujančių, malkaujančių, uogaujančių bobučių, vaikų akimis, ir bratokai priėję iki upės traukėsi machorką, lipo į „polutorkes“ ir važiavo į garnizonus valgyti savo (mėgstamų?) košių.

Karui pasibaigus bratokai kartais surengdavo jo gaudynes iš abiejų upės pusių, bet kai vienu metu prie jos prieidavo, Velnias su savo kariais būdavo dingęs, tarsi būtų išokęs į upių motiną,

murktelėjęs į jos įsčias, nutaręs tenai palaukti, kol bratokai išsivažinės, transcendavęsis į tikruosius ainių laikus, nusprendęs tenai pasitarti su miškų karo patirtį turinčiais specialistais. Toks tad vadas buvo Velnias, neleidęs bratokams po karo su arijais demobilizuoti kelių stambių junginių, trukdęs jų kariams, tarp jų ir užaugusio Aurelijaus politrukui grįžti namo, pasidžiaugti savo moteriškėmis ir paskui galbūt kai ko susilaukti, kad po dvidešimties metų, pasak vieno arijų rašytojo, kareivinės nebūtų tuščios. Iki pat bratokų vado mirties per Velnią keliolika tūkstančių vyrų negalėjo pasirūpinti kareivinių papildymu, ir apie jį tikrai būtų buvusios dainuojamos dainos, krivių, vaidilučių, Žalgirio, Dariaus ir Girėno žemė galbūt būtų buvusi vadinama ir Velnio žeme, jeigu jam visa tai nebūtų pakyrėję, nusibodę būti nesugaunamu, baudžiančiu, ginančiu ir jis nebūtų pasitraukęs, perdavęs vadovavimą kitam, sako, bratokų statyliniui, kuris greitai išbarstė jo suburtą kariauną, lyg netyčia užvesdamas ant jau laukiančių bratokų, jeigu Velnias nebūtų legalizavęsis, gyvenęs svetimu vardu, iš vado tapęs eiliniu rėmėju, žvalgu. Didvyriu, apie kurį dainuojamos dainos, tapo kitas to karo vadas, subūręs ne tiek daug karių ir galbūt mažiau nuveikęs, kas tai paskaičiuos, tačiau bratokų sugautas, taip sakant, savo poste ir pavyzdingai miręs nuo kančių, kurios buvo tvarkingai paliudytos jas mačiusių asmenų.

Ainiška heroika pripažįsta tik chrestomatiškai aiškias biografijas. Beje, Velnias po kiek laiko taip pat buvo to savo statylinio išduotas, sugautas ir nukankintas bratokų sostinės kalėjime, tik be paliudijimo, nes sėdėjo belangėje su svetimais. Aukselis laiko jį ne mažesniu didvyriu, tiktai, taip sakant, pasitraukusiu iš žaidimo, bet nepralaimėjusiu. Jo nuomone, itin griežtos Žalgirio šalies heroikos normos truputį kenkė jos žmonių savimonei: žvelgdami į taip aukštai pakeltą kartelę, jie galėjo įgyti tam tikrų kompleksų, nors kartu turėjo labai pasitempti. Trissyk suvažinėtas Juozas pagal jas buvo ne herojus, o veikiau savo uodegą norėjęs išsukti šmikis. Aukselio galva, jį galima laikyti savo jėgas atsargiai vertinusių herojumi. Juozas juk buvo užaugęs ne kokių nors juodakojų, sijų ar irokėzų gentyje, kur iš mažumės ruošiamasi galimoms tortūroms, stovėti prie kankinimų stulpo, laikyti rankoje žioruojančias žarijas, raižyti save peiliu, žiūrėti į kakton lekiantį peilį, jo vardas buvo ne Vinetu, ne Harka Kietasis Akmuo, ne Čingačgukas, o Juozas, ir šiuo atžvilgiu jis buvo visiškai neišbandytas, jei neimsim domėn to, kad kartą gavo nuo tėvo šikšna, kai mažas iki vėlumės užtruko prie upelio, ir tai buvo labai baisu, tėvas įpykęs šniojo šikšna ir paskui ėmė bučiuoti džiaugdamašis, kad rado gyvą, o ne sietuvoje tarp gružlių.

Kai po štabo sušaudymo vaikų prieglaudoje bratokai jį suėmė ir išvežė su maišu ant galvos, atpažįstamą tiktai iš blizgančių batų, jo vizitinės kortelės, ir įkišo į rūsį apskrities nuovadoje, kur buvo tas žmogus su sutraiškytu gerkle, kuris sušvokštė „Jeigu tu iš čia išeisi...“ ir daugiau nieko negalėjo pasakyti, tas, kuris vakare įmestas visą naktį kriokė ir neatgavo sąmonės, tas, kuris vaikščiojo iš kampo į kampą ir kikeną, Juozas suprato, kad ir jo laukia kuris nors vienas variantas arba visi trys krūvoj, suabejojo, neturėdamas indėniškos išbandymų patirties, ar per jo kaltę neatsiras daugiau tokių sutraiškytomis gerklėmis, kriokiančių ar kikenančių, ir nuvestas pas tardytoją jį iškart patiešijo, nemanydamas griešyti tesėjimu, manydamas paskui kaip nors išsisukti, bet iš tiesų pasirinko greitą mirtį vietoj kankinamos ir vis dėlto pasiekė, kad jo žmona ir sūnus toliau gyventų kitame mokyklos gale, mokytojams skirtam bute, nes jų nebuvo už ką nei kišti už grotų, nei kur nors vežti ar grūdinti ant tolimos jūros ledo, - puikūs anketiniai duomenys, o kur dar auksinis taškas - Juozo mirtis, tiesa, jis gautas panašiai kaip su maištininkais susidėjusio arijų feldmaršalo Romelio, kuris vietoj kankinamos mirties pasirinko ciano tabletę ir tariamą ištikimybę vadui, tačiau taškas yra taškas. Tiems, kurie jį važinėjo ir laidojo su valstybine pagarba, buvo naudinga turėti taip mirusį Juozą - mokyklos direktorius, populiarus žmogus, giminė proletariška nuo Adomo laikų, jaunas vyras, vedęs, palikęs gražuolę žmoną ir pustrečių metų vaikiuką, trissyk -pirmyn-atgal-pirmyn - suvažinėtas „polutorke“, iš valsčiaus pagrobta ir už kelių kilometrų palikta, tiems, kurie tai padarė, *netpoščiady*. Pykšt pykšt pykšt. Salvė. Tokio velionio šeimos niekas nekliudo. Kliudo tų velionių šeimas, kurie po kelias dienas guli bažnyčių, miestelių aikščių, milicijos skyrių patvoriuose su ištrauktais linksmakočiais, tarsi būtų buvę užklupti pavydžių vyrų *in flagranti* ir gavę galą nespėję net susitvarkyti, arba su nupjautais linksmakočiais, tarsi juos būtų nugalbijusios apie neištikimybę sužinojusios žmonos ir dėl visa ko iškomplektavusios svetimautojus, kad nenusidėtų anapus, arba su nupjautais ir į burną įkištais linksmakočiais, tarsi būtų nubausti kunilingo priešininko.

Štai kokios mintys gali kilti nežinančiam ir jis gali pasibaisėti tokiais kraupiomis bausmėmis už tai, iš ko kitur tik šaipomasi. Tačiau žinančiam minčių apie nubaustą lengvapėdystę nekyla, žinančiam

iškart smegenų vingiuose, grioveluose, kerčiukėse ima suktis vienas žodis - „miškas“, „tie žmonės turi būti kažkuo susiję su mišku“, - galvoja jis matydamas linksmočius demonstruojančius, iškomplektuotus arba ne negyvėlius, ir skuba kuo greičiau pasišalinti, nes tuos, kurie sustoja ir žiūri, iš kur nors stebi įdėmios akys, labai puikiai įgudusios atskirti, ko to praeivio sustota ir koks jo interesas ir ar nesusijęs jis su tais ekshibicionistais kokiais nors ryšiais, pavyzdžiui, giminystės, tada - vagonas, ledas, tundra, išlikimo galimybė - 20 %, arba miško punktu (ne miškininkystės), tada - rūšys, teismas, aukščiausiaji arba 15, 20, 25, vagonas, vielos, ledas, tundra, išlikimo galimybė - 10 %. Todėl smalsauti neverta, net jeigu būtum dailininkas, mėgstantis piešti aktus. Įdėmios akys kartais apsirinka, ir kol išsiaiškinama, būna jau vėlu.

Bratokai nėra per daug kruopštūs tyrėjai. Jie ir patys tai pripažįsta ir net šaiposi iš to, tačiau laikosi nuostatos, kad „geriau daugiau, negu mažiau“, ir mėgsta viršyti planus. Raportuoti, kad viršijo. O jų vyresnybė mėgsta apdovanoti viršijusius. Tada viskas būna taip gražu ir iškilminga. „Apdovanoju jus tamtararam“ ir „Tarnauju tamtararam“. Ir taip visose srityse, ne vien negyvų guldymo patvoriuose.

Planų viršijimu bratokai - neginčijami pasaulio čempionai. Vienas toks jų viršytojas kartą įvykdė šimtą trisdešimt normų anglių kasimo, ir ne koks nors milžinas, galiūnas, bogatyrus būdamas, o toks pat persisukėlis kaip ir kiti. Po to bratokai nuo jo krėste užsikrėtė ir ėmė siekti visokių rekordų, pavyzdžiui, greito arimo, sodinimo, statymo, nekalbant jau apie kitaminčių perauklėjimą, švietimą, naikinimą. Ir visur pasiekdavo savo, ilgainiui jiems priklausė visi įmanomi pasaulio rekordai. Pagal rekordus bratokų šalis buvo pirmoji pasaulyje visais atžvilgiais. Bet jiems vis nesisekė: arba pasirodo, kad, pavyzdžiui, greito sėjimo rekordininkai visiškai neišmano apie sodinimą, o sodinimo čempionai - apie derliaus nuėmimą, ir nauda iš visų tų pastangų būna tokia pati, kaip ir visai nieko nedarius, arba gal ir išmanytų, gal ir nuimtų tą derlių, tačiau visas pastangas sudeda į vieną kurį veiksmažodį ir tada nelieka jėgų kitiems. Be to, nėra kada tuo ir užsiimti, nes rekordininkai turi filmuotis, duoti žurnalistams interviu, būti gyvais eksponatais ūkio pasiekimų parodoje jų sostinėje. Panašiai ir su statymu. Bratokai turi užmačių pakeisti ne tik žmonių, bet ir gamtą ir imasi tokių drąsių planų, kokių niekas nedrįstų imtis, net Sen Simonas su Furjė ir kiti svajotojai. Pavyzdžiui, tiesti geležinkelį toli Šiaurėje, kad ir tenai būtų galima važinėti, jeigu kartais tektų susipykti su pietiniais kaimynais, kurie tada trukdytų nuvežti laikraštį „Pravda“ prie Ramiojo vandenyno, o iš ten atvežti bratokų vadams raudonųjų žuvų. Bratokų vadai norėjo, kad žmonės prie Ramiojo vandenyno laikraštį „Pravda“ gautų laiku, o patys labai mėgo raudonąsias žuvis, be to, jiems atrodė, kad jų šalį, turinčią teisingiausią santvarką ir visą Mendelejevo lentelę žemės turty, kitos šalys su neteisingomis santvarkomis pasirengusios bet kuriuo metu užpulti, pakeisti vienintelę teisingą santvarką neteisinga ir pasinaudoti žemėje slypinčia Mendelejevo lentele, todėl labai rūpinosi savo saugumu ir vien dėl to kartais, nutaikę progą, patys jungė prie savęs kitas šalis ir vedė jose teisingą tvarką. Tose šalyse, žinoma, gyveno ne vien tikrai jų išsilgęs proletariatas, bet ir visokių kitokių jiems nesimpatizuojančių ir nepatinkančių žmonių, pradedant pirmaisiais išeiviais iš kaimo ir priemiesčio lūšnų ir baigiant tikrais grafais ir kitokiomis atgyvenomis, kurias labai sunku perauklėti namie, kartais net neįmanoma, todėl bratokai juos vežė tiesti geležinkelio ar statyti fabriky sunkiai prieinamose vietose arba liepė keisti tolimų upių vagas, kad persiauklėtų izoliuotoje arba sąmoningų žmonių aplinkoje. Juos galima priversti dirbti rekordiška greitai, tačiau, kol kas nors iki galo padaroma, bratokai jau būna susižavėję koku nors kitu projektu, ir visos pastangos dažniausiai būna vien tikrai dėl pačių pastangų, savotiškas menas menui, *l'art pour l'art, Kunst fur Kunst*.

Tokion tad ar panašion aplinkon galėjo pakliūti ir Juozas bei ištiesti ten kojas, atsidurti po tundros, taigos arba ledjūrio velėna, samanomis, įšalusia žeme arba ištvirti, tapti kokios nors greitosios statybos bevardžiu didvyriu ir po kiekos metų galbūt sugrįžti, įtaikyti į 10-20% išgyvenusiųjų skaičių ir pamatyti savo gražią, pavytusią pačią ir jau užaugusį sūnų, tačiau jis niekur neišvyko, nebuvo teismo, vagono, vielų, tundros, taigos, ledo, o tikrai rūšys, iš kurio išėjo nesulaužytais kaulais, nesutraiškytais kiaušiais, su dviem akimis, netgi su blizgančiais auliniais batais, į kuriuos jį atvežus šnairavo ne vienas bratokas, praleidęs rūsyje tikrai kelias dienas, bratokams kai ką pažadėjęs, juos tik patiešydamas, bet nesiruoš-damas griešyti tesėjimu, tardamasis sugalvojęs perdėm gudrų planą juos apšauti, apdumti, apmulkinti, tačiau bratokai jį iškart perprato, galbūt iš anksto numatė, mat jie tik iš pažiūros vien žiaurūs, naivūs, o iš tikrųjų yra dideli visokių klastų meistrai, be to, dideliausiai patyrę, mat tokių juozų per jų rankas perėję šimtų šimtai, aibių aibės, galybių galybės. Jie net turėjo išbandytą metodą, kaip Juozo nuoširdumą patikrinti.

Ne šiaip sau tada, vos išėjus iš rūsio, prisistatė kolega, buvęs kurso draugas Juozas II, kuriam jis iškart pasakė, ką yra pažadėjęs bratokams ir kad nuo šiol Velnias pas jį daugiau neitų. Tad jie jau po kelių minučių viską žinojo, bet negrąžino jo atgal į rūsį, nesiėmė jo kaulų, kiaušių, gyslų, akių, nagų badymo, o leido grįžti namo, pas savo žmoną, norėjusią bėgti, sprukti, nešti muilą nuo bratokų per jūras marias, bet sugrįžusią su juo į tą jų pirmo paskyrimo miestelį, į kurį po rūsio grįžo sveikas, neiškomplektuotas, net blizgančių aulinių nepraradęs Juozas, nors į juos ir labai meiliai žiūrėjo ne vienas bratokas. Bratokai su malonumu būtų juos nuavę ir davę kokį nors paprastesnį, bet praktiškesnį apavą tolimai kelionei į šaltus kraštus, pavyzdžiui, veltinius arba išbandytus iki arijų sostinės nuėjusius kerzinius, arba jeigu Juozas nebūtų atlaikęs jam paskirtos procedūros ir autus padžiovęs, šaukštą padėjęs, palūžęs prieš teismą ir kelionę ir mieliau būtų niekur nevažiavęs, tai jį būtų pakasę basą, būtų davę negausiems palydintiesiems pasigėrėti jo gražiomis keltimis, kodėl to, ko norėjo Aleksandras Dūmas tėvas, negalėjo norėti ir Juozas, kuo jis prastesnis už tą prancūzą.

Bet Juozas grįžo iš apskrities neiškomplektuotas ir su savo visuomet blizgančiais auliniais ir iškart pasakė žmonai, *mochtegern* dipukei, indų plovėjai, nostalgikei, nors bratokai jam tai buvo griežčiausiai užgynę, išleidę tikrai tą sąlyga, kad niekam nesakys, šventai saugos tą paslaptį, papasakojo, kaip jam pavyko taip lengvai išsisukti, kad jis bratokus patiešijęs, kad nušovęs iškart du zuikius, ne tik išnešęs kailį, bet ir jau pasakęs Juozui II, ką yra pažadėjęs bratokams, ir kad jų namų Velnias dabar turės iš tolo lenktis, juk ji to norėjusi, pati sakiusi, kad Velnias kada nors užtrauks jiems bėdą. Sakiusi tai pačiam Velniui, kuris jų miestelį laikė savo rezidencija. Dažnai nakvodavo su visa svita, pats būtinai pas juos, Juozą su Judita, tuo tarsį parodydamas, kas jam artimiausi.

Kasandrišką nuojautą turinčios Juditos, nė nekalbant apie kosmiškai protingą Aukselį, tokia garbė visai nejaudino, ji būtų norėjusi, kad pas juos arba visai niekas nenakvotų, arba koks nors pats paskutinis eilinis, paskirtas Velnio kvartirmeisterio, jų buvusio kurso draugo. Kai dėl jų kurso draugų, tai nemaža dalis jų buvo miške, dauguma dirbdami vienaip ar kitaip rėmė mišką ir tikrai pora iš Juozo sudeginto sąrašo bendradarbiavo su bratokais, buvo jų akys, ausys ir liežuvis. Mat bratokai nelabai gaudėsi vaidilučių, krivių, nuo jūros iki jūros, Žalgirio šalyje, buvo joje be pagalbos akli, kurti ir nebyliai. Todėl labai vertino talkininkus, gėrė su jais vorką, bučiavosi, dainavo dainas apie žmonijos ir gamtos pakeitimą, viso pasaulio padarymą tokiu kaip jų šalis - gerbiančiu proletariata, siekiančiu rekordų, vykdančiu fantastinius projektus, bet nelabai susirūpinusiu, koks bus rezultatas, nes bratokams svarbu buvo pats procesas, entuziazmas, ir jie nelabai įsivaizdavo, kas būtų, jeigu jų planai iš tiesų išdegtų, rekordai taptų tikrais, visi bratokai imtų turėti daugiau negu šalių su neteisingomis santvarkomis žmonės, ypač jų proletariatas, taigi išėitų, kad galop pasiekta tai, prieš ką visomis išgalėmis kovota. Tačiau didieji bratokų planai paprastai neduodavo to stebuklo, kurio norėta, rekordai likdavo *l'art pour l'art* srities pasiekimais ir bratokų šalis, šiurpindama visus savo karine galia, likdavo šimtasiūlių ir kerzinių batų, perlinės košės ir pigios degtinės šalimi - galbūt dėl to, kad numanė, kokia košė jų laukia pasiekus tikslą? Ką gali žinoti, kas dėjosi bratokų galvose, ką manė ir ko nemanė tie vorkos gėrėjai ir ilgesingų dainų dainuotojai, kodėl jiems taip nesisekė ūkiškai ir taip neblogai sekėsi kariškai, kas tai pasakys, jeigu jie galbūt nežinojo net patys. Juozas nepasakys, pamiškės miestelio mokyklos direktorius, nepasakys jo žmona, gražuolė, nebenorinti, kad pas juos nakvotų Velnias, verčiau priglausianti patį paskutinį jo būrio eilinį, nepasakys Aukselis, jų bamblys, gimęs dvi dienas prieš ateinant bratokams, iškart tapęs Velnio kariu, pasižymėjęs iš antros savo gyvenimo dienos į trečią, o jeigu ir galėtų, jeigu ir žinotų kuris nors vienas iš jų ar visi trys, visas jų miestelis arba net visa šalis, tai kas iš to, bratokai vis tiek darytų savo, nes jiems atrodė, kad taip reikia, ir Juozui, jo žmonai, jų bambliui, jų miestelio, visos nuo jūros iki jūros šalies gyventojams reikėjo sukti galvą ne dėl to, o žiūrėti, kaip tos galvos neprakišti, kaip išgyventi liudijant, kapituliavus arijams ir tarus „chvatit“ bratokams, jų pasiryžimo įvesti savo tvarką ainių šalyje, nuogų prie tvorų guldymo, pirštų vėrimo, gyslų tampymo, kiaušių traiškymo, kaulų laužymo, vežimo, ant ledo sodinimo įkarštyje, ir kiekvienas tai darė savaip, bet gręždamasis į didvyrišką praeitį, reikalaujančią pilniško pasiaukojimo. Neturėję laimės priklausyti bratokams simpatiškaai proletarų kastai, nespėję pabėgti, parodyti kulnų su pasipūtusiais, tik save mylinčiais, visus vienodai niekinančiais, bet nė vienos kastos ypač neišskiriančiais arijais, *alle dieselbe Scheisse, unwürdig, minderwärtig*, nėję į bratokų armiją, nešioję korpo-rantų kepures, tarnavę kariuomenėje, policijoje, valstybinėse įstaigose, buriavę, skautavę, rinkę pašto ženklus,

pagarbiai tarę žodį „tauta“, ką nors minėtina anksčiau turėję, gyveno miškuose, tenai išsikastose slėptuvėse, bunkeriuose, rūsiuose, gudriai užmaskuotuose nuo bratokų ir jų talkininkų akių; nešiojo uniformas, šautuvus ir nemažai pyškino iš jų į bratokus, tarsi norėdami parodyti, kad tai moka, kad anas visiškai nepyškinimas prieš kelerius metus, bratokams pirmąkart atėjus, buvo tik apsirikimas, kai kur tiek daug ir taip atkakliai pyškino, kad bratokai tose vietose nelabai drįsdavo rodytis, tarkim, Juozo ir Juditos miestelyje, Velnio sostinėje; atkakliai nėjo iš miško, nors bratokai vėliau ir žadėjo nieko labai blogo nedarysiančią, nebus aukščiausios, 25, 15, 10 už buvimą miške, bus mažiau arba ir visai nieko, jeigu žmogus nebus labai daug blogo padaręs šaliai su visa Mendelejevo lentele žemėje, tačiau negalinčiai atsikratyti šimtasiūlių ir kerzinių batų mados, nugalėjusiai arijus, įvedinėjančiai savo tvarką pusėje iš arijų atimto žemyno, bet tebeimtančiai kvietine koše ir tebegeriančiai prastą degtinę, nepagarbiai atsiliepęs apie jų vadą, kilimo net ne bratoką, o arą, genacvalį, mėgstantį raudonąsias žuvis, rūkantį išardytų „Hercegovina flor“ papirosų tabaką, su malonumu geriantį „Cinandalį“, bet kalbantį tiktai bratokiškai, norintį įvesti bratokų kalbą tose šalyse, kur esama jų kariškių ir paskui juos arba sykiu su jais atėjusių bratokų kolonistų, ir ten, kur bratokų, nei kariškių, nei kolonistų, dar nėra, bet bus, nes proletarai tų šalių, kurių santvarkos dar neteisingos, su pavydu žiūrės į bratokų šalį ir vers juos išnaudojančias valdžias arba kviesis į pagalbą bratokus, kuriems nesiseka ūkiškai, bet sekasi kariškai, paskui priims iš dėkingumo bratokų tikėjimą šventuoju proletariatu ir tada pasaulyje įsiviešpataus ramybė ir taika, nes kas gi kivirčysis, juo labiau kariaus, jeigu kalbės viena kalba ir bus vieno tikėjimo, visi tada daug dirbs savo šalies, tuomet jau pasaulio, labui ir kiekvienas gaus pagal poreikius ir norės tiktai tiek, kiek jam reikia, o ne daugiau, kaip dabar neteisingose šalyse.

Štai ko norėjo bratokų vadas, ir bratokai tikėjo šio kelio teisingumu. Išties gražių dalykų norėjo bratokų vadas, tačiau krivių, vaidilučių, Žalgirio šalies publika gyveno miškuose, lindėjo bunkeriuose, slėptuvėse, rūsiuose, gudriai paslėptuose nuo svetimų akių, trukdė bratokams įvesti savo tvarką ir tikėjimą, nes neseniai, prieš kelis amžius, buvo priėmę Marijos tikėjimą, sunkiai, ilgai priešinęsi, dėję galvas dėl savo krivių, vaidilučių, Perkūno, Patrimpo tikėjimo, žūtbūtinai dėl to kovęsi su arijų ainiiais, mušę juos ir patys gavę į kaulus, žudęsi, bet nepasidavę, tai kodėl dabar turėjo pasiduoti, jeigu nemėgo būti verčiami, jeigu Marijos tikėjimą priėmė ne parklupdyti, suvaryti į vandenį, šnairuodami į ištrauktus kryžėvių kardus, o patys nusprendę priimti, tapti Marijos žeme, pamažu atsisakę savo Perkūno, Patrimpo, Žemynos, kitų gamtiškų dievų, būdami paskutiniai pagonyš ir jauniausi krikščionys, tokie jauni, kad dar nespėję savo naujojo tikėjimo atsikąsti, jį reformuoti, vis dar mėgdami teatrališkas jo apeigas, patys būdami labai teatrališki, veikiami pilieniškios praeities, jie negali padaryti tokio tikiškinio šuolio, kokį padarė bratokai, ir žūsta slėptuvėse apsupti bratokų nuo jų mėtomų granatų, nelipa į viršų pakeltomis rankomis jų raginami, patys sprogdinasi granatomis, jeigu bratokai neturi pro kur jų įmesti arba leidžiasi sušaudomi iš apačios, kaip ant Juozo globojamos vaikų prieglaudos aukšto: bratokų kuopa tol pleškino tenai į lubas, kol pro jas ėmė sunktis kraujas, ir paskui liepė prieglaudos auklėtojai eksvienuolei, Aukselio krikštamotei, užlipti ir pažiūrėti, ar jau visi negyvi, ar dar reikia pašaudyti. Bratokai turėjo pakankamai šovinių ir niekur neskubėjo, jiems nereikėjo, kaip forsuojuant Dneprą, pateikti savo vadui dovaną jų šventės proga, darė eilinį reidą ir gavo žinią, kad ant prieglaudos aukšto kai ko esama, tiksliau tos eksvienuolės vyro su jo bendrais, Velnio štabo, veikiančio ten nuo pat bratokų atėjimo ir jau besiruošiančio išeiti į mišką, nes darosi pavojinga. Bratokai gavo tokią žinią, ir valymas reišė ne kokį nors higienos aktą, o būtent tokių žmonių, kaip tie ant aukšto, gaudymą arba naikinimą. Todėl jų kuopos vadas, žinojęs, kad ant prieglaudos aukšto kai ko esama, turėtų būti, tiesiai šviesiai pasakė, kad eksvienuolės vyras su savo bendrais tuojau pat liptų žemyn, liepė jiems rabozdintis apačion iškėlus į viršų rankas, davė suprasti, kad jie jau prisilakstę, prisibuvo, prisigyveno miške, prirodė savo užsispyrimą, nenorą pripažinti bratokų tikėjimo, valdžios, jų turtinigos, bet kukliai gyvenančios šalies, turinčios perdėm kilnių ketinimų kitų šalių atžvilgiu, jų vado, mylinčio taiką, vaikus ir viso pasaulio proletarus, kad jiems jau atėjo laikas ruoštis pas baltas meškas, pasimokyti tenai teisingo pasaulio supratimo ir galbūt ką nors naudinga nuveikti, juolab kad baltų meškų krašte, jo tundroje, taigoje trūksta žmonių, beveik niekas negyvena, tik tos itin proletariškos ir labai mielos tautelės, kurios renčiasi sniego pirkias, su malonumu čiulpia šaldytas ruonių akis ir niekaip neatpranta sekioti paskui klajojančius elnius. Todėl prašom žemyn, tiktai dailiai iškėlus į viršų rankas ir be pokštų. Tačiau eksvienuolės vyras ir jo štabistai visai nenori lipti žemyn, jiems ir ten gerai, be to, kelti į viršų rankas, dar nukris nuo laiptų, o juo labiau paskui kažkur

važiuoti, sako, kad ten, kai nusispjauni, seilės ant žemės ne tykšteli, o nukrinta jau sušalusios į kamuoliuką ir skambėdamos nusirita, tas pats ir šlapinantis, tada į linksmą staiga atsiremia ledo stagaras ir, jeigu dar būni nebaigęs, turi paeiti į šalį, kad galutinai ištuštintum pūslę.

O tie jų skanėstai ir būstai, ne, ačiū, geriau jau žeminės Marijos žemėje, ir pykšteli porąsyk pro aukšto langą duodami suprasti, kad dar pabus ant aukšto, kad atsisako siūlomos ekskursijos, kad nekels į viršų rankų, jeigu bratokai nori, tai tegu patys ateina pas juos ir nusiveda žemyn.

Žodžiu, toliau vaidina kietus, būna teatrališki, pilėniški, šeši prieš visą bratokų kuopą. Bet bratokai visai nesiruošia lipti pas tuos šešis ant aukšto, vesti juos žemyn, juolab kad visai ne šventės, o paprasta vasaros diena, jos ankstus rytas, operacija niekam nežinoma, jie atsitiktinai važiavo pro tą miesteli ir iš vieno savo žmogaus sužinojo, kad prieglaudoje, ant jos aukšto, yra Velnio štabas. Kai gauni tokią žinią, reikia veikti, reaguoti, nepraleisti jos pro ausis, nors bratokų kuopa galbūt ir visai nenorėtų ką nors daryti, važiuotų sau toliau įkvėptai dainuodama „Marusią“ ir neužsiimtų jokiais valymais. Tačiau tas žmogus gali tai pasakyti kam kitam, ir tada bratokų kuopos vadui amen, konec, kryska, jis galbūt net pats atsidurtų pas baltas meškas už tokį aplaidumą.

Bratokai iš prigimties gan tingūs žmonės, labiausiai jiems patinka gerti ką nors stipraus, gulėti pasirėmus ranka ant šono ir skambinti balalaika, ir jie galbūt nebūtų tokie aktyvūs, jei ne viens kito stebėjimo ir sekimo sistema, kuri juos veikia geriau už bet kokią vodką, bet kokį čefyrą, bet kokį kitą kvaišalą. Ir jis liepia savo kuopai sukti ienas į šalį, važiuoti prie tos prieglaudos, apsupti darbuotojų namą ir kol kas ramiai šnekina eksvieuolės vyrą ir jo bendrus susitaikyti su likimu, lipkit, girdi, žemyn, *ruki v verch*, jeigu jau įkliuvote, jeigu jau mes jus ten užklupome, jeigu jau įkišote uodegą, jeigu buvote tokie žiopli, niekas čia nenori be reikalo pyškinti ką tik dainavęs „Marusią“, paskaičiuokit, kiek mūsų yra, kam gąsdinti vaikus, niekuo dėtus rebiatuškas, be reikalo gadinti valdišką namą ir valdiškus šovinius, kai viskas aiškiau negu aišku, pagalvokite, girdi, penkias minutes, padūmokite, pasvarstykite, kol mes parūkysime, ir baigsime šitą reikaliuką.

Tačiau tie po penkių minučių nė nemano rodytis, nesupranta paprasčiausios matematikos, nenori taip greitai užbaigti reikaliuko, spjauna į rebiatuškas ir valdišką inventorių, daužo ant aukšto langus, kaišioja pro juos savo labuones, dairosi į čia pat esantį mišką ir upę, ketindami pabėgti, perplaukti jų šalies upių motiną, toje vietoje visai neplačiau, išlipti kitame krante ir parodyti bratokams špygą. Šito bratokų kuopos vadui jau per daug, šitokių juokų jis nesupranta, *matj*, sako jis ir dar sykį *matj*, bet ne vien tik, o su pastiprinimu, ir įsako bratokams sueiti į namo vidų, iškelti kapą vamzdžių į viršų ir truputį papyškinti iš šautuvų, patratinti iš „degtiriovų“, pakalenti iš „maksimų“. Be jokios strategijos ir taktikos, be jokių nukreipiamųjų manevrų vienoje pusėje ir netikėtų atakų kitoje, be jokių „U-rrr-aaaaa!“ ir efektingo veržimosi pro visas įmanomas angas kaip kariškuose filmuose; jokio reichstago šturmo, o tik saliuotas, pyškinimas, tratinimas; kalenimas į lubas, sustojus skyriais, grandimis prieglaudos namo kambariuose ir koridoriuose. Tarsi būtų staiga ėmę kaukšėti daug plaktukų, tarsi kas nors vienu metu būtų ėmęs minti daug „Zingerio“ mašinų, tarsi būtų atsikvošėję ir ėmęsi savo kasdieninio darbo visi miško geniai, tarsi vidun suėję bratokai būtų virtę darbščiais meistras, dailidėmis, pasiryžusiais viens du sutvarkyti valdiško namo lubas. Tačiau jie ne tvarko jas, o tiktai gręžia skyles, kiekvienas jam nurodytame plote, pyškina, tratina, kalena tol, kol ims lašėti, pageidautina šešiose vietose, nes tų sukin-synų tenai, sako, šeši. Tad ir lašėjimo vietų lubose, aišku, turi būti šešios. Ir bratokai gręžia jas, laukia šešiose vietose kraujo dėmių. Ir štai vienoje vietoje jau varva kaip iš beržo sula, tik ne balta, o raudona, tarsi bratokai tenai viršų būtų pramušę vyno statinę. Jie žino, koks čia vynas, ir dar smarkiau tratina į kitas vietas, kad ir ten kuo greičiau imtų varvėti raudona sula, nes, dievaži, nejauku, kai ant tavęs kažkas laša, kas tepa drabužį ir kūną, ir štai jau vienam, dviem, trim, keturiem, penkiem paleista juka, bet kurgi šeštas, kur jis dinga? Bratokai kala į lubas palei sienas, siuva „zingeriais-degtirio-vais“ viršum krosnies, apmėto skersai išilgai „maksimais“, bet atrodo jau viskas, kad ir kiek gręši, šeštoj vietoj raudonai nevarvės. Ir bratokų vadas siunčia į viršų eksvieuolę, eik, girdi, pažiūrėk, ką taviškis su savo bendrais tenai veikia, vadink juos žemyn, o jeigu kas, tai padėk nulipti. Mat yra nusprendęs šitoje operacijoje neprarasti nė vieno žmogaus, neparsivežti nė vieno sužeisto, parvažiuoti namo dainuojant „Marusią“ su to lizdo likviduotu peru sunkvežimio gale. Ir eksvieuolė eina, lipa ant aukšto pažiūrėti, kaip tenai sekasi jos vyrui ir jo draugams, pasidomėti, kodėl tiktai penkiose vietose lubos raudonos, ir ima nešti juos vieną po kito ant pečių žemyn, jau atsisveikinusius su šia ašarų pakalne, jau tarusius jai „sudie“, vieną, du, tris, keturis, penkis, šešis nuneša nuo aukšto, visus kruvinus, pati nuo galvos iki kojų kruvina, ir suguldo patvoryje priešais prieglaudos namą. Ir

nepaaiškina bratokų kuopos vadui, kodėl varvėjimo vietų būta tiktai penkių, atsistoja prie tų gulinčių ir išvis nepasako nė žodžio, tyli tarsi vandens į burną prisisėmusi, tarsi būtų išėjusi sykiu su jais, taip ir išvažiuoja niekam nieko nepasakiusi, į nieką nepasižiūrėjusi, prie tų šešių sunkvežimio gale, kruvinesnė už kiekvieną iš jų, bet sėdėdama.

Ir niekas po to nesistebėjo netikėtu bratokų pasirodymu, nieko apie tą įvykį išvis nekalbėjo ir niekaip jo nekomentavo, gal dėl to, kad viskas vyko viduje ir niekas nematė, kas kaip elgėsi - ar Velnio štabistai taip pat šaudė, ar blaškėsi iš vieno kampo į kitą, ar atsiklaupę meldėsi seniesiems dievams ar naujajam?

Tą paslaptį jie išsinešė su savimi, išvažiavo su ja į valsčių pagulėti patvoryje, kad įdėmios akys galėtų pasižiūrėti, kam jie dar artimi, be eksvienuolės, kuri baigusi savo triūsą apsiėjo be komentarų, apskritai nustojo naudotis kalbos dovana, bendrauti visą likusį gyvenimą. Vietos pėdsekiai, tiesa, kaipmat išsiaiškino bratokų kuopos vadą dominusį klausimą, kodėl lubos raudonai šlapo tiktai penkiose, o ne šešiose vietose, - jų tenai dviejų numirta krūvoje, į vieną balą tekinta, maišyta ir lašinta apačion jauną pilėnišką kraują. Kurie du tai buvo, kas tokie paskutinę akimirką dar spėjo tapti kraujo broliais? Nė žodžio apie tai, tarsi niekam tai nerūpėtų, tarsi tai būtų toks dalykas, apie kurį neverta kalbėti, užtat visų lūpose kas kita, užtat visų lūpos taria žodį „batsiuvys“; „batsiuvys“, „batsiuvio“, „batsiuviui“ linksniuoja visi tą vieną žodį, tarsi staiga būtų susirūpinę savo batais, užsinorėję juos pasitaisyti, pasikaki padus, nukleiptus kulnus, užsilopyti skyles arba net užsisakyti naujus, tarsi kaip tik tai dabar būtų svarbiausia, tarsi visi būtų pajutę, kad bus daug vaikščiojimo, reikalaujančio sveiko apavo. Bet ne apie batus šnabždasi miestelėnai, tik ką matę naujuosius pilėnus, niekas nesiruošia eiti pas batsiuvį su užsakymais, su senu, skylėtu ar nukleiptu apavu ir nemano užsisakyti naujo, visi šnabždasi, čežasi, šlamasi apie tai, kad batsiuvys rytą buvo miške, toje pusėje, iš kurios atvažiavo bratokai, grybavo ten, pjaustydamas kotus aštriu odą, gumą, erzacą raižančiu batsiuvio peiliu, prisirinko pilną krepšį baravykų, ūmėdžių, kazlėkų, raudonviršių, voveruškų, slidukų, lepšių, kelmucių ir atėjo su juo paskui bratokus prie prieglaudos namo ir žiūrėjo, kas ten darosi, nė žodžio netardamas, laikydamas priešais pilvą krepšį su grybais, tarsi siūlydamas juos pirkti, tarsi staiga būtų iš batsiuvio tapęs prekiju, tarsi kam nors ten būtų rūpėję grybai, tarsi jų miestelyje būtų įmanoma kokia nors grybų prekyba? Bet jis stovėjo su atkištu krepšiu, akmeniniu veidu kaip ir visi, kaip ir eksvienuolė, atnešusi nuo aukšto Velnio štabistus, suguldžiusi juos patvoryje. Stovėjo kaip ir visi ir tylėjo lyg įrodymas, kad tuomet, kai vyksta kas nors iš tiesų rimta, ne šūkaujama, aikčiojama, erzelijama, o tylima kaip vandens į burną prisisėmus, kaip amo netekus, kaip pavirtus druskos stulpu.

Stovėjo ir tylėjo kaip visi, bet jis buvo batsiuvys ir atėjo su grybų krepšiu iš miško, iš tos pusės, iš kurios atvažiavo bratokai, atsekė jiems iš paskos; tas pats batsiuvys, kuris prieš karą kaip ir Juozo pačios tėvas buvo susidėjęs su raudonaisiais svieto lygintojais, vaikščiojęs į jų mitingus ir nešiojęs jų plakatus, šlovinančius proletarų kastą, ir, bratokų akimis, turėjo bene geriausią anketą miestelyje, pats batsiuvys, jo tėvas batsiuvys, ir vaiką ruošė būti batsiuviu, mokė jį raižyti odą, gumą, erzacą, vienu žvilgsniu įvertinti atnešto taisyti bato negalią, žodžiu, perdavinėjo savo batsiuviškos dinastijos patyrimą ir nesidžiovino dėl visa ko kaip daugelis duonos. Apie jį, jo anketą, vaikščiojimą su plakatais, galimą džiaugimąsi bratokų sugrįžimu, įtartiną atėjimą iš tos pačios pusės, iš kur atvažiavo bratokai, čežėjosi, šiušėjosi amą atgavęs miestelis, ne praradęs jį visam laikui kaip ta prieglaudos eksvienuolė, o tik laikinai pabuvęs druskos stulpu. Visi kartojo žodį „batsiuvys“, visai kaitė jį iki pat šauksmininko linksnio, bet niekas nekalbėjo su juo pačiu, nepriėjo ir nepasakė, kaip jam turbūt gera, kad nereikia džiovintis duonos, nepasiteiravo, kur rado tokių gražių grybų ir ką mano su jais daryti, džiovinti, raugti ar iškart suvalgyti, kaip tą duoną, nepasidomi, kad jau kartą susitiko, batsiuvio paslaugų kainomis. Kiek, pavyzdžiui, kainuotų pakeisti batų padus ir vidpadžius, ar tai išvis apsimoka, gal jau geriau pirkti arba užsisakyti naujus, nieko neklausia, juolab to, ar netyčia nebuvo sutikęs rytą bratokų, prieš jiems čionai pasirodant, arba ką mano apie tai, kas čia atsitiko, elgiasi taip tarsi būtų amžiams susitvarkę apavą ir batsiuvio išvis nebūtų buvę, tarsi jis būtų tuščia vieta, oras ar dar kažkas, ko nei girdi, nei matai, *nothing, Nichts*, niekis. Ir jis iš tiesų išvyksta, ko kito galima tikėtis, tam tikru metu, tam tikromis aplinkybėmis? Jeigu žmogus pradedamas laikyti niekiu, tai juo ir tampa, pateisina, taip sakant, viltis.

Nors kartais niekiu laikomas gali pasirodyti esąs labai svarbus, vadinamasis ateities žmogus, tokie amžininkams dažnai atrodo juokingi. Batsiuvys, jo šeima tokie nebuvo. Dar tą pačią dieną batsiuvio sūnus, tas pats dvylikos metų variamušys, kuris periminėjo dinastijos patirtį, buvo rastas pri-

smeigtas troboje prie sienos durklu, ant aslos gulėjo jo motina, batsiuvio žmona, matyt, silpnos sveikatos moteriškė, nes buvo visai nesužeista ir aiškiai neatlaikė vos pamačiusi, kas buvo padaryta jos sūnui. O batsiuovys išvis dingo, iškart tapo visišku niekiu, išnyko be pėdsakų. O gal sumanė truputį pakeisti profilį ir virto keliaujančiu batsiuviu? Tačiau kodėl nepasiėmė net plaktuko? Bet čia, kaip sakyta, buvo paprastesnis atvejis. Kur dingo batsiuovys, paaiškėjo jau po trijų dienų, kai iškišo kojas iš upių motinos duburio. Parodė jas ties Mergų maudykla, ir visi pamatė, kad batsiuovys stovi vandenyje žemyn galva, tarsi ko ieškotų upių motinos dugne, tarsi jam būtų pasivaidenę, kad tenai galėtų būti perlų. Bet batsiuovys vargu ar ką nors buvo girdėjęs apie Pietų jūrų perlų žvejus, o taip keistai iškilo suveikus dujoms todėl, kad turėjo po kaklu akmenį. Kriviška, vaidilutiška, pilėniška jurisdikcija buvo rūsti ir greita. Ji neturėjo kalėjimų ir laiko bylų tyrimui, jos bausmių spektras apsiribojo perspėjimu, pyla ir siuntimu anapilin. Ir buvo ypač nepakanti išdavikams.

Kai dėl batsiuvio, tai paaiškėjo, kad įvyko klaida, batsiuovys nieko nepasakė bratokams, nebuvo jų susistabdęs prieš miestelį ir papasakojęs, kas gyvena vaikų prieglaudoje ant aukšto. Tai, pasirodo, padarė kitas. Tad batsiuovys nukentėjo nekaltai, be reikalo atsidūrė Mergų maudyklos duburyje. Be to, kaip vėliau kai kas prisiminė, nebuvo toks jau didelis bratokų gerbėjas ir net šaipėsi iš jų prasto apavo. Įvyko klaida, buvo pasikarščiauta, būtent dėl jo idealios anketos. Kas per gerai, tas nesveika. Ir a /a *guerre comme a la guerre*. 4

Didvyrių metas apskritai tik iš tolo atrodo gražus, romantiškas ir teisingas. Patiems jo dalyviams jis nė kiek nepatinka, visi tik ir laukia jo galo, net nesvarbu, kurioje pusėje būtų - laiminčiųjų ar pralaiminčiųjų. Bet praėjus šiek tiek laiko imama puošti didvyriškų laikų dalyvio plunksnomis, stengtis iš to išgauti naudos, ir paprastai dalyvių atsiranda daugiau negu jų iš tiesų būta arba tikrieji dalyviai užmirštami ir jų vietoje atsiranda kitų, kurių niekas net neįtarė buvus dalyviais.

Taip, bet kas gi sutraukė iki tol tokią tvirtą kriviškos, vaidilutiškos, pilėniškos vienybės grandinę, kas smogė tokį smūgį Velnio sostinei, kas atsiuntė į ją bratokus, kas davė pradžia jos žlugimui?

Ledinis sutraukė, smogė, atsiuntė, davė pradžia. Jis tą rytą sustabdė per mišką važiuosią jų kuopą, pasakė jiems, kas darosi ant prieglaudos aukšto, o paskui nuėjęs į valsčių papasakojo viską, ką žinojo apie kunigą, naktimis laidojantį Velnio žmones, klausantį jų išpažinčių, sutuokusį eksvienuolę su štabo viršininku, pakrikštijusį Aukselį, mėgino aiškinti, kaip tas užsitarnavo tokią garbę, kad jo krikštaitėviu būtų Velnias, bet bratokai jam liepė nepaistyti niekų, ir Ledinis pasakė, kiek kaulių nušeria Velniui malūnininkas, kas *de facto* yra bratokų apmokami pareigūnai Juozas, Juozas II ir milicininkas, visas tas lizdas pamiškėje, upių motinos ir upeliūkščio santakoje, kaip Velnias kilnojasi iš vienos upių motinos pusės į kitą, vedžiodamas už nosies bratokus, vaizduodamas vandenį, transcendentą, tiesiogiai bendraujantį su praeitimi, čia bratokai vėl paprašė nepliaukšti niekų, bet kruopščiai viską užsirašė apie Velniui kiaules šeriantį malūnininką, prieglaudos auklėtojas ir mokyklos mokytojus, Velnio Štabą ant prieglaudos aukšto, amių „balso“ klausymąsi, jų pažadą ateiti į krivių, vaidilutių, Žalgirio žemę išnešdinti joje neteisėtai esančių bratokų; bratokai iš to tik pasijuokė ir pasakė, kad amiai dabar jų bijo ir nieko nevaduos, tiktai taip šneka, varo savo propagandą mulkindami ainius ir pykindami jau nebe sąjungininkus bratokus, versdami juos naudoti „balsus“ tildančius aparatus ir imti į nagą jų besiklausančius, jais tikinčius ir kariaujančius su bratokais čiabuvius, tokius naivius, kad kariauja su jais, kai visas pasaulis prieš juos dreba ir tik meldžia to savo nesančio Dievo, kad jie patys neateitų. Taip kalbėjo su Lediniu bratokai, rašėsi, kas jiems atrodė esminga, stabdė Ledinį, kai tas nuklysdavo į fantazijos Šalį, ir ruošėsi semti tą pamiškės širšyną upių motinos ir upeliūkščio santakoje, naikinti Velnio sostinę, drįstančią rengti viešus savo didvyrių apdovanojimus, pagarbiai laidoti juos kapinėse, elgtis taip, lyg iš tiesų būtų sostinė, įžūliai nepaisyti karo be fronto taisyklių. Jos gyventojai galės išbandyti save prie kankinimų stulpo, bratokai suteiks jiems galimybę parodyti ištvermę, nes viena yra būti prieš juos slapukaujant, gyvenant kaip Dievo užantyje ir kas kita viešai išpažinti savo sumautas tiesas.

Jie neturi pagrindo abejoti tuo, ką sako Ledinis, beje, kas gi tas kaip Pilypas iš kanapių išlindęs Ledinis, iš kur jis atsirado ir kodėl viską taip gerai žino, - Ledinis buvo vaikų prieglaudos augintinis, rastas dar nekalbant ant upių motinos ledų, todėl pavadintas Lediniu, jau baigęs Juozo mokyklą, bet dar gyvenęs prieglaudoje, nes neturėjęs kur dėtis, nesyk buvęs ant aukšto pas štabistus, dalyvavęs eksvienuolės ir štabo vado vestuvėse ir Aukselio krikštynose, nešiojęs jį ant rankų ir žaidęs su juo prieglaudos kieme, matęs ateinant ir išeinant Velnią, patarnavęs bažnyčioje per

mišias ir padėjęs kasti laidojamiems Velnio žmonėms duobes, svilinęs malūnininko Velniui nušertus paršus, nešiojęs štabistų laiškus į ažuolo uokšą miške ir ėmęs iš jo jiems skirtą paštą, prismeigęs jų pavedimu prie bratokų kolonisto klėties tą rašteli su raginimu pašolvonytis, žodžiu tariant, žinojęs apie visus viską arba tiek, kiek tai įmanoma judriam pusberniui. Ir šit vieną dieną jis nutarė tomis savo žiniomis pasidalyti su bratokais, eidamas pakeliui sutiko tą „Mariusią“ dainavusią kuopą, pasiuntė ją, tarsi nebegalėdamas daugiau tverti, kriaušyti ant prieglaudos aukšto įsimetusio širšyno, o pats nudrožė toliau ir atėjęs į valsčių tuojau viską išklojo. Kas jam pasidarė? Kodėl? Gal Ledinį prieš daugelį metų ant ledo patupdė bratokų šnipai ir jis jau tada buvo jų karys, kaip Aurelijus vos užgimęs, o gal net motinos pilve jau buvo Velnio karys, ir miestelėnai jį kaip tą Trojos arklių parsinešė, išaugino, kad jis vienądien juos išduotų bratokams? Gal, nes jeigu Aukselis... O gal ir ne, nes paskui, kai bratokai visus susėmė ir miestelyje prie upių motinos liko tiktai į ironišką rezistenciją perėjęs Aurelijus, liūdesiu apsigaubusi našlė Judita, save apsitarnaujantys prieglaudinukai ir kvanktelėjusi, neišlaikiusi susidūrimo su bratokų jurisdikcija ponia malūninkienė, kuriai Judita žiūrėdama pro langą pavydėdavo, po visų akistatų, kuriose lengvai įrodydavo savo *vis-a-vis* kaltę, padaręs savo, bratokų visą laik saugotas ir medaliu apdovanotas Ledinis išvažiavo mokytis į sostinę ir tenai mėgo girtis bratokiško jaunimo sąjungos draugėms, kaip jis likvidavo Velnio sostinę, tai rodo jo herostratiškus polinkius ir yra perspėjimas, kad net, rodos, ir visiems einant išvien gali atsirasti toks Ledinis, kuris visus pražudys.

Kare be fronto reikia apsieiti be vienybės paradų arba šalies mokyklose galbūt reikėtų įvesti kankinimų pamokas ir per jas jaunajai kartai verti tarp durų pirštus, svilinti padus, traiškyti kas traiškoma ir laužyti kas laužoma, kad kai reikės, žinotų savo galimybes, o ne svarstyti kaip Juozas.

Reikia nieko apie viens kitą nežinoti kaip šiauriečiams (kada jie tai suprato?) arba niekinti kančias kaip indėnams. Bet Juozui taip neatrodė. Kai Juozą po štabo sušaudymo per lubas, batsiuvio ir jo šeimos likvidavimo pasikarščiavus, niekam nepastebėto Ledinio dingimo bratokai atvažiavę susėmė vieną iš pirmųjų, kai išsivežė į valsčių, o paskui į apskritį su ant galvos užsmauktu maišu, bet nukorusi per vežimo kraštą blizgančius batus, savo vizitinę kortelę, kai jis pabuvo kelias dienas apskrities daboklėje su nekalbančiu, kriokiančiu ir kikenančiu, kai bratokai paskui jį atsivedė pasišnekėti ir paprašė jo kūmo Velnio, taip ir pasakė: „Atiduok mums savo kūmą Velnią“, jis, abejodamas savo ištverme prie kankinimų stulpo, iškart sutiko, atsisakė galimybės tapti kančiose mirusiu herojumi, perėjo į vien tiktai Aurelijaus pripažįstamą savo galimybes atsargiai vertinančių herojų kategoriją, patiešijo bratokus, manydamas kaip nors paskui išsisukti, kad tiktai išeitų į laisvę iš tos klaikios kameros su visam gyvenimui sužalotais žmonėmis, pradėjo tą katės ir pelės žaidimą, tardamasis laisvėje ką nors sugalvosias, ir iškart padarė klaidą, pasakydamas prie jo tuojau priėjusiam Juozui M, kaip ištrūko, ką privalo, bet nemano daryti. Nors to visai nereikėjo, Juozui nebuvo būtina taip atvirauti su Juozu II, būtų užtekę amžinai uždaryti tą verandos langelį, kuris atviras rodė, kad viskas gerai, kad Velniui galima ateiti, ir pereiti prie atsarginio ryšio, kurio bratokams nebuvo išdavęs, apskritai nieko jiems nepasakęs. Iškart sutikęs, pats to nežinodamas panaudojo seną šnipų triuką prisipažinti iškart arba niekad, nukreipė kalbą į detales ir išėjo pro daboklės duris su jo ir Juditos kurso draugu Kostu, buvusiu tarpųjų tardžiusių bratokų ir tame sąrašė, kurį Juozas sudegino užėjus arijams, seminarijoje simpatizavusiu Juditai ir pažadėjusiu jai padėti Juozui, kaip atseit atsilygindamas už andai padarytą gerą. Gatvėje jie išsiskirdami demonstratyviai apsikabino ir tada priėjo Juozas II, kuriam Juozui nebuvo jokio reikalo pasakotis, būtų užtekę pasakyti, kad išėjo per Kostą, vis dėlto ne tokį šmikį, kaip jie manė. Judita išvakarėse pas jį buvusi, ir štai rezultatas. Ne veltui sakoma, kad studijų draugai - tai beveik tas pats kaip broliai. Nesvarbu, kokiaje pusėje būtų, visada padės. Bet Juozui, matyt, susuko galvą svaiginantis, kaip kažkas sakė, laisvės oras ir jis viską išpliurpė, kaip koks atostogautojas vakarykštį meilės nuotykių Juozui II, bratokų prispaustam dar prieš Ledinio išdavystę, kai atvežė į valsčių aiškiai suklastotus žmonių turto sąrašus. Tada jį bratokai per pusvalandį padarė savo žmogumi Havanoje, o dabar pasiuntė šnektelėti su Juozu ir jau po dešimties minučių žinojo, ką su juo daryti. Jau po dešimties minučių Juozas jų žaidime tapo pasmerkta pele, nors pats tarėsi esąs katinas. Ir kai katinu ir gudruoliu besitariantis esąs Juozas namie ėmė aiškinti Juditai, kaip dabar bus gerai, ir apie du zuikius vienu šūviu, ji tiktai palingavo galva ir ėmė koneveikti Kostą, kuris jai buvo pažadėjęs išlaisvinti Juozą be nieko, o ne už kažkokių pažadus, vėl parodydama, kad jis vis dėlto Šmikis arba ne toks įtakingas tarp bratokų, kokiu dėjos esąs, sakė, kad Juozas tada jį su tais sąrašais tik-

rai išgelbėjo, o jis tik įtraukė jį į dar didesnę bėdą, kad net būtų buvę geriau, jeigu Juozas būtų gavęs truputį nuo bratokų į kaulus, o paskui galbūt tam pačiam Kostui padedant visų geidžiamą mini bausmę.

Kokius dešimt sumautų metų tundros, taigos, vielų ir sugrižęs, kaip nors iškentęs ledą, utėles, *l'art pour l'art* tipo statybas, šachtas arba, tarkim, miškų kirtimą, pabuvęs bratokų šalyje medkirčiu kaip jos tėvas, dusulingasis. Tas juk visą gyvenimą išdirbo džiurindamas medžius. Būdamas tenai Juozas galbūt jam net parašytų, paprašytų konsultacijos, ir medkirtystės veteranas jam patartų, kaip išvengti, kad medis virsdamas ant jo neužgriūtų, koku kampu geriausia kirsti šakas, ridenti nugenėtą medį ant pakylos ir kitų medkirčiams žinomų triukų, galiausiai kaip negauti dusulio. Juozas, pavyzdžiui, galėtų ne taip smarkiai užgulti krūtine ridenamą rąstą, ne taip labai įtempti kojų, rankų, pečių, juosmens raumenis, kaip tai darė jos tėvas, jis juk taip stengėsi dėl šeimos, kad pagaliau išleistų jį nors ir ne kažin kokius bet vis dėlto mokslus ją, Juditą, jo pačią, Aukselio motiną, o Juozas stengdamasis dėl šeimos, pavyzdžiui, galėtų tik dėtis, kad ridena iš visų jėgų, iki galo įtempia visus raumenis, o iš tiesų neįtemptų, tiktai tyčia sprogintų akis ir mintyse skaičiuotų ne kiek uždirbs, o likusias kalėti dienas. Ji čia su Aukseliu kaip nors prabūtų, abu perėję į tylią ironišką rezistenciją, kaip tai padarė Aukselis po savo krikštyną, nepritardamas tokiam šiurkščiam jį specifinio karo su bratokais taisyklių nepaisymui. Juozas tik dėdamasis, kad įtempia raumenis, rezistuos ten, o jie rezistuos čia, o paskui, kai jis sugrižtų, visi trys rezistuos kartu iki savo dienų galo arba kol bratokai bus išvaryti ar patys išeis. Taip samprotavo apie tolesnį jų šeimos gyvenimą Judita ir buvo pasiryžusi net važiuoti į apskritį, prašyti Kosto, kad bratokai Juozą vis dėlto pasiimtų, patupdytų kokiais dešimčiai metų, tačiau jau vėlu, *alea facta est*, ir jos kalbos-tai tiktai psychologams žinomas garo nuleidimas, sakymas dėl sakymo arba apmąstymai, kaip būtų buvę, jeigu...

Tačiau taip nebuvo, ir dabar Juozas namie. Jis nepanorėjo gauti į kaulus, suabejojo savo išterme iškęsti, atsisakė simuliuojančio medkirčio karjeros, geidavo toliau tęsti mokyklos direktoriaus karjerą pirmo paskyrimo miestelyje, bratokų po herostratiškos (?), trojietiškos (?) Ledinio išdavystės ryžtingai 66 tuštinamoje Velnio sostinėje. Jis amžinai uždarė priemenės langelį ir nemanė statyti ant palangės snapučių vazono, kaip liepė bratokai, - ženklą, kad Velnias pas jį ar tuojau bus. Tapo dvigubu agentu *de jure*, bet nemanė juo būti *de facto*. Prašom, bratokai, *počemu net*, aš pastatysiu tuos snapučius ant palangės, kai mudu ką nors sutarsim, tegu tiktai jūsų žmogus atidžiai žiūri, ir tada darykit ką norit, bet kad jis pas mane nei eina, nei kviečiasi, ne, kitokio ryšio nebuvo, jis pats pas mane ateidavo, kai jam reikėdavo, kartais nakvodavo, aš nebuvo tas, kur su šautuvu, mes kalbėdavome apie bendrus dalykus, jis vadino mane švietimo ministru ir toliau leido dirbti, mėgo pas mus būti, nes Aurelijus, o jo žmoną ir vaikus jūs jau kada... atsiprašau, ir aš galėjau sau švytuoti po miestelį; va, batai, klausykit, kai jūs mane tada išvežėte su maišu ant galvos, aš juk buvau su savo auliniais, kaip dabar, tabalavau jais, nukoręs per vežimo kraštą, juos čia juk kiekvienas per dešimt kilometrų pažįsta, kažkas, matyt, pamatė ir pasakė, todėl jis dabar nesirodo, nes ką jūs išsivežat su maišu... Taip aiškina bratokų žmonėms Juozas, kai tie klausia, kada jis atiduos jiems Velnią, tokius pučia arabus, taip muilina akis. Muilina? Beveik ne. Sako beveik gryną teisybę.

Jis iš tiesų neturėjo šautuvo, ir jie kalbėdavo su Velniu tik apskritai, tarsi jis tikrai būtų jo švietimo ministras, nebent pasakydavo apie kokius nors būsimus surašymus, žmonių, turto ir panašiai, ir tada Velnio žmonės patys viską patvarkydavo, kaip jiems atrodydavo geriau, kaip andai tuos turto sąrašus, kuriuos, kaip mokytojas, turėjo sudaryti Juozas II, pagal kuriuos bratokai spręsdavo, kaip su kuo elgtis, kai persistengė, visus padarę paskutiniaisiais bėdžiais, ir bratokai iškart nutvėrė Juozą II už pakarpos ir užverbavo.

Juozas net nerėmė Velnio jokia natūra, nes jie su Judita patys gaudavo tik tiek, kad vos užtekdavo Aukseliui čilptukams (prasikalus dantims jis tiesiog juos naikino, tik paduotą būtinai perkąsdavo ir daugiau neimdavo burnon, reikalavdavo naujo klykdamas, springdamas, galuodamasis). Jie beveik kaip Velnias gyveno iš to, ką duodavo žmonės.

O Velnias? Kodėl jis neateina pas Juozą ir nesikviečia jo pasikalbėti? Gal nebepasitiki Juozu po to, kai buvo išvežtas su maišu ant galvos? Velnias mato uždarytą verandos langelį ir žino, kad jam negalima eiti pas Juozą, kad ne laikas patriotinėms šnekoms arba Aukselio lankymui, juolab kad tas nieko gero nenuveikęs tiktai kandžioja čilptukus ir rėkia reikalavdamas naujo, netgi neperspėjo apie pavojų jo štabui ant prieglaudų aukšto. Velnias išvis po to sušaudymo per lubas

nesirodo, tokiame kare kaip šis sostinės neginamos ir jų gyventojai patys turi pasirūpinti savo likimu. Be to, jo žeminė šiapus upių motinos jau rasta, du ją saugoję broliai jau pilėniškai nušovę joje viens kitą, nenorėdami lipti į viršų su pakeltomis rankomis. Tad Velnias kol kas laikosi anoje pusėje, ne toks kvailas, kad eitų pas Juozą, kur jo tyko bratokai.

O tie? Ką mano apie Juozo pasakas jie patys? Kaip jiems atrodo Juozo dėjimasis vikriu pelėnu? „Tegu, - mano bratokai, - tegu sau pasimaivo, jeigu jam taip patinka“, - nes jau seniai, kai tiktai išleido iš belangės, kai tiktai Juozas išsiplepėjo Juozui II, nusprendė, ką su juo daryti. Jie net, ko gero, nujautė, kad Juozas amžinai uždaręs, užkalęs vinimi priemenės langelį, tuo pranešdamas, kad namas nebesaugus, ir suprato, jog Velnias pas jį daugiau niekad neateis, bet vis tiek klausinėjo, domėjosi, dėjosi, kad tiki Juozo šnekomis, leido jaustis gudresniu už juos. Kadangi buvo jam numatę kitą vaidmenį. Juozas jiems turėjo pasitarnauti kaip Velnio auka, ir jie buvo net pasiryžę sumokėti už jo laidotuves, surengti jam kaip tam Romeliui *Staatsbegräbnis* su dūdomis, kalbomis, priesaika ir salve. Patriotiška čiabuvių vienybė bratokams buvo nenaudinga, ir jie norėjo ją truputį paardyti, panaudoti kažkieno, net ne jų žmogaus seniai sugalvotą principą „skaldyk ir valdyk“. Kas iš to, kad jie, tarkim, truputį iškomplektuos Juozą, privers atgailauti, smerkti save per teismą ir duos jam, nelygu teisėjo nuotaika, mini, midi arba maksi bausmę už ryšius su Velniu, už buvimą jo švietimo ministru, už kūmavimąsi su juo, o Juditą su tuo, atseit stebuklingu, Aurelijumi išveš. Čiabuviai tada nirš ant jų ir su jais dar labiau nesusišnekėsi. Juos, žinoma, būtų galima visus susemti, tačiau tai neįeina į bratokų vado planus. Jų vadas numatęs dalį šios šalies žmonių palikti vietoje, pamiršti tą jų lakstymą su baltais raiščiais, tratinimą tada, kai puolė arijai, ir dabar; jiems jis kažkodėl ne toks griežtas kaip kai kurioms kitoms jų didžiulės šalies tautelėms, jo nuomone, nuvyliusioms per arijų-bratokų karą ir todėl šimtu procentų gabenamoms atgailauti kitur, gal kad tos tautelės buvo jo tikrosios tėvynės kaimynės ir jam buvo gėda dėl jų elgesio ar kad iš prigimties jų nekentė, kas supras tų kaimynų santykius?

Su šios šalies žmonėmis numatyta pasielgti kitaip, tegu dalis jų kol kas gyvena ant savo šagrenės odos, kuri paskui savaime išnyks, vietiniams susimaišius su bratokų kolonistais. O kad tai vyktų sparčiau, Juozą reikėjo padaryti kankiniu. Po to, kai per klaidą, pasikarščiavus, nebeliko batsiuvio šeimos, juk daug kas murmėjo ir beveik nieko nesakė dėl štabo išpleš-kinimo per lubas. O jeigu Juozą... Ir bratokai dar leidžia jam švytuoti po miestelį skleidžiant „Šipro“ kvapą, apsimeta tik jį šnekomis ir laukia tinkamos progos, kuri ateina per rinkimus. Mat bratokai lyg niekur nieko, tarsi viskas būtų gerai/rengia rinkimus. Visi turi ateiti ir balsuoti už jų ir nepartinių bloko kandidatus, būtų galima ir už kitokius, bet kad niekas daugiau savo kandidatų nesiūlo, vadinasi, jokių kitų blokų nėra. Ir Juozas, kaip jų tarnautojas, savo miestelyje ir jo apylinkėse turi agituoti, kad žmonės į juos eitų, „visi į rinkimus, - sako Velnio švietimo ministras, taip pat: - bratokų vado konstitucija geriausia pasaulyje“, - ir suvaryti į didžiausią miestelio trobą žmonės mano, kad turbūt geriau eiti, be reikalo neerzinti liūto, nepaisyti kontrpropagandinio naujo Velnio štabo šūkiu: „Jei balsuosi - nealsuosi“, kurio turbūt nereikia suprasti pažodžiui, nors ir skamba labai grėsmingai. Turbūt tai tiktai nusisekęs kokio nors buvusio studentiško brūkštelėjimas, labai įsimintinas, vertas tapti sparnuotu posakiu, bet nerealus. Juk Velnias pats žino, kad jeigu kas nors įtrauktas į sąrašus nebalsuos, tai bratokai tą būtinai įsidėmės, nes jie į dalyvavimą rinkimuose žiūri labai rimtai.

Į jų rinkimus reikia eiti kuo anksčiau, veržtis prie urnų, kai tiktai atidaro balsavimo apylinkę, patartina metant balsą ką nors sakyti palankaus esamai valdžiai ir tvarkai ir baigti balsavimą kuo anksčiau. Dėl to, kas greičiau baigs, siekti visokių rekordų pripratę bratokai lenktyniauja, o balsavusiųjų visuomet būna 99,99, nors ir būtų balsavęs visas šimtas procentų. Vyriausiosios rinkimų komisijos instrukcija leidžia rasti 0,01 procento sugadintų biuletenių ir jų visur tiek randama. Rinkimų instrukcija draudžia, kad balsuotų daugiau kaip šimtas procentų, net ir tada, jei kas nors dar netikėtai ateitų rinkti bratokų ir nepartinių bloko. Leidus įrašyti netikėtus rinkėjus, lenktyniavimo mašina įsisuktų ir netrukus šimtas procentų jau atrodytų juokingai mažai. Juozo surengtuose rinkimuose viskas vyko kaip pridera.

Žmonės dar prieš atidarymą veržėsi į apylinkę, gavę biuletenius ėjo tiesiai prie urnų, sakė bratokams patinkamus dalykus arba balsavo tyliai, ir po pusantros valandos viskas jau buvo baigta. Juozo apylinkė net, ko gero, pasiekė kokį nors rekordą. O kai atidarė balsavimo dėžę, Juozas labai nustebo ir net išsigando, radęs joje beveik vien tiktai lapelius su tekstu „Jei balsuosi - nealsuosi“, kelis perplėštus bratokų biuletenius ir vieną sveiką su prirašytu mirusio, bet nepalaidoto bratokų vado vardu. Atstovas iš centro atidžiai žiūrėjo, kas ką daro, bet nieko įtartina nepamatė,

atrodė, tarsi visi balsuotojai staiga būtų tapę fokusininkais, ir pasiūlė tą biuletinį su mirusio bratokų vado vardu, matyt, įrašytu vienintelio į kabiną užėjusio bratoko kolonisto, laikyti 99,99 procento sveikų biuletenių, o kitus 0,01 procento sugadintų. Ir kai Juozas paklausė, kaip tai atrodys, kai nuveš į valsčių, atstovas mįslingai atsakė, kad pakeliui viskas susikratys. Juozas myk-telėjo pagalvojęs, kad galbūt tas prityręs žmogus geriau žino, kad viskas tik monai ir tie Velnio Štabo ir perplėšti lapeliai pakeliui ištis virs sveikais, ir išvažiavo rogemis su mokyklos sargeliu... Dabita Juozas šaltą viduržiemio dieną, žinoma, buvo apsiavęs blizgančiais auliniais, lyg jį miške kas nors matytų, ir po kiek laiko jau bėgo šalia rogių, šildydamasis užgėlusias kojas, šoko tryptinį, kazoką, lendlerį, ir tada kaip *deus ex machina* atūžė tas sunkvežimis, pervažiavo energingus šokius šokantį Juoza, sustojo, pervažiavo gulintį Juoza atbulas, vėl sustojo ir nurūko per nejudantį Juoza į priekį, užkliudęs roges ir apibėres jį iš urnos iškritusiais lapeliais, perplėštais, su šmaikščiu kontrpropagandiniu tekstu ir vienu galiojančiu, nutūpusiu ant suplotos krūtinės.

Sargelis nuvežė jį net nepasižiūrėjęs į biuletenius į valsčių, o bratokai su kita polutorke į apskritį. Jie išvis ėmė juo labai rūpintis, pristatė į apskritį ir Juditą su Aurelijumi, leido jai tenai ligoninėje kiek nori lankyti be amo gulintį Juoza, nešti jam sriubos ir nekreipė dėmesio į ironiškus naivuolių vaizduojančio Aurelijaus klausimus: „Kodėl tėvelis toks visas baltas?“, „Kodėl matyti tiktai jo akys ir nosis?“ ir galop: „Kodėl jis guli tokia maža namelyje?“ O Juozas po trijų dienų aptemimų ir prašviesėjimų, per tą laiką pasauliui teištaraš žodį „karšta“, numirė panašus į kokoną, kai niekas iš pasiliekančiųjų jam netrukdė, prieš tai sumetęs tokią savo gyvenimo reziūmę:

„Aš gyvenau žemėje dvidešimt septynerius metus ir man palyginti sekėsi. Pataikiau gimti neblogiems tėvams, ir jie mane išmokslino, man nereikėjo lenkti nugaros ir pelnytis duonos savo prakaitu. Aš vaikščiojau kostiumuotas ir kvepėdamas. Vedžiau gražiausią seminarijos merginą ir Velnio sostinės apylinkių moterį, ir ji pagimdė man Aurelijų, mūsų Aukselį, nuo pat pirmos dienos viską suprantantį, apgynusi ją, kai reikėjo, ir, tikiuosi, toliau ginsiantį. Šešerius metus mokiau vaikus ir niekada nenešiojau šautuvo. Kai bratokai paprašė atiduoti jiems Velnią, aš iškart sutikau, nes nežinojau, ar iškęsiu kankinimus. Bet apšoviau, apknisau, apmoviau juos užkaldamas priemenės langelį, ir Velnias pas mane daugiau nėjo. Už tai bratokai mane sulikvidavo trissyk suvažinėdami. Ir dabar aš amžinai užmerkiu akis, ilgėdamasis tų, kuriuos palieku, nužudytas, bet su visais susitaikęs ir jiems atleidęs, amen.“ 5

Ir Juozas pamatė save iš viršaus. Pamatė tą labiau į kokio nors vabzdžio kokoną, o ne į žmogų panašų padarą, pamatė ir nepanoro grįžti, nes taip sumaitotas žmogus, jeigu ir pagytų, išliktų gyvas, vargu ar būtų toks, koks buvo Juozas prieš tai, kai jį trissyk pervažiavo tas sunkvežimis. O Juozas save mėgo kaip tik tokį, koks buvo anksčiau -žvalų, puikiai valdantį visas kūno dalis, dailiai apsirengusį, kvepiantį „Razyrvaseriu“, gyvą vietinės reikšmės mokslo naudos ir šeimyninės laimės reklamą. Galbūt todėl, kad neįsivaizdavo savęs kitokio, nepanoro važiuoti į šaltus kraštus, nešioti ten prastai pasiūtą šimtasiūlę ir kirsti medžius ar gaudyt šaltų jūrų eketėse žuvis, dalyvauti kokioje nors utopinėje bratokų statyboje ar mitybos *perpetuum mobile* kūrimo eksperimente. Visatai neatitiko paties susikurto įvaizdžio, modelio, be kurio Juozas jautėsi esąs niekas, ko gero, kaip ir tie Velnio štabistai, kurie nelipo bratokų užklupti nuo aukšto ir leidosi sušaudomi per lubas, ar tie du broliai, aptikti Velnio slėptuvėje ir nušovę viens kitą, galbūt jiems patiko toks pilėniškas jų įvaizdis, o ne tardant suluošintų, šimtasiūlėmis aprengtų, išbadėjusių, išsekusių šešėlių.

O gal Juozas nenorėjo vėl atsidurti savo suluošintame kūne, kad nereikėtų kęsti skausmų, kaip nenorėjo jų kęsti tame rūsyje, nes nežinojo, ar ištvėrs. O dabar nieko neskaudėjo, visiškai, ligoninės palatos palubėje jautėsi taip, tarsi vėl būtų su auliniais, kvepiantis, Juozas prieš suvažinėjimą, o ne po. Ir tam nejudančiam kūnui apačioje, atrodo, nieko neskauda. Jis guli ramus ir tarsi patenkintas, nutaisęs gudrią išraišką, tarsi sakytų, aš už jus visus dabar daugiau žinau, nors iš tiesų nieko nežino ir visus tik apgaudinėja, nes jau yra virtęs negyvąja gamta. Nežino ir palubėje kabantis, tariamai batuotas ir kvepiantis Juozas. Jam tik tiek aišku, kad j apačioje gulintį Juoza negrįš, nes jiedu jau nė vienas to nenori.

Ir dingsta iš palatos. Išėina nepasiieškojęs durų, lango ar kokios kitos angos. Išgaruoja tiesiai per lubas, nes jis dabar per viską eina kiurai, kaip mintis. Štai jis jau virš ligoninės stogo ir mato jį iš viršaus, kaip pirma lovoje likusį į kokoną panašų Juoza. Ligoninės stogas lygus ir gražus, nes neseniai uždengtas, visos čerpės sveikos, ir ant jo Juozas nepamato, tarkim, užmesto bato. Trumpai tariant, ant ligoninės stogo pavyzdinga tvarka, kol kas, kaip ir ant visų naujų stogų. Kai stogas pasidaro nebeįdomus, niekada lėktuve nesėdėjęs Juozas iš paukščio skrydžio pamato

apskrities miestą, kuriame su Judita baigė seminariją, į kurį bratokų buvo atvežtas su maišu ant galvos ir kurio ligoninėje gulėjo. Upė. Užtvanka. Tvarkingi namai, geometriškai tikslios sodų ribos, gatvės. Lakūnai tai mato kasdien, o Juozas tik dabar. Gaila? Juozas dabar nenusiteikęs ko nors gailėtis. Ne tas galvoj. Jam rūpi tik Judita ir sūnus. Jo būseną tokia, kad gali panorėjęs sužinoti, kur yra Judita, ir be garso per sieną pakliūti į tą namelį, kuriame ji studijuodama gyveno, o dabar apsistojusi su Aukseliu, kol Juozas ligoninėje. Ji jau pabudusi ir susirūpinusi ruošiasi pas jį, nors dar naktis. Matyt, jai jau pranešta, kas atsitiko, tuo pačiu paslaptingu būdu kaip ir Juozui, kur jos ieškoti. O šiaip kambaryje viskas kasdieniška, net laikrodis nesustojęs, bet Juozas ne Gėtė, o gal laikrodžiai sustoja tik tada, kai mirštama savo kambaryje, gal laikrodis stovi tame miestelyje, kur jie gyveno su Judita ir Aukseliu. Judita rengiasi, o sūnus parpia kaip svirplys, jam nieko nepranešta, ir gerai, nes lauke šalta, speigas kaip reikia ir sniego gilų, pusnys iki krūtinės. Aukselis išvis baisus šalčmirys, jeigu kas, tai tuojau kojytę suka ir nemiega visą naktį. Matyt, jų namo langai nesandarūs, kad gavo tokią ligą, kuri kamuos dabar visą gyvenimą. Juozas iš kažkur tai žino, bet nė kiek nesi-stebi. Nesistebi ir tuo, kad susirado Juditą, kaip niekur nieko .perėjo sieną, viską mato, tik nieko negali jai pasakyti. O ir ką sakytų, kai jau viskas, amen, *finita*...

Ir Juozas išeina kartu su Judita į gatvę, pamojęs miegančiam Aukseliui ranka, pasižiūrėjęs į jį kaip anąkart, kai dėl visa ko išlipo pro langą bratokų atėjimo dieną, davęs ženklą globoti Juditą, ir dabar duoda. Sūnus jį, atrodo, supranta, nes pasimuisto pro miegus. O gal sapne jis mato? Kas ten supras tuos mažus vaikus, gyvenančius savo pirmus metukus, iš kurių paskui nieko neprisimena. Galbūt Aukseliui dabar viskas aiškiau negu Juozui, kuris tik nujaučia, kas jo laukia, arba Juditai, kuri žino tik tiek, kad jai reikia eiti į ligoninę. Juozas palydi ją apsnigtomis gatvėmis, bet neina į vidų, ko jam ten eiti. Gal kad pasižiūrėtų, ką darys Judita pamačiusi jo kūną? Koks tikslus pasakymas - „jo kūnas“, Juozas tik dabar jį kaip reikia supranta. Ten jo kūnas, o čia jis. Kas jis? Tas, kuris dabar vėl pakilęs virš apskrities miesto į paukščio skrydžio aukštį ir žiūri ton pusėn, kur stovi jo tėvų namai. Jie visai čia pat, už dešimties kilometrų nuo apskrities miesto, bažnytkaimyje, kur jis vaikas būdamas viską pamiršo, susižavėjęs upelio dugne kirbančiais grūžliais, ir paskui paragavo šikšnos, suprato, kas yra skausmas, bet vėliau nemėgino prie jo pratintis, nes manė, kad tai nepravėrs, o pasirodo, būtų pravertę. Apskritai gyvenime bet kas praverčia, tačiau jame visko tiek daug, jog neaprepsi. Jis nesukris dabar į tėvų namus, nepasižiūrės į juos, tegu ramiai pamiega paskutinįkart prieš sužinodami, kad Juozo jau nebėr. Nepasižiūrės pro langą ir į jaunėlę seserį, čia pat, mieste, miegančią šalia savo vyro, bratokų leitenanto, už kurio ištekėjo todėl, kad tas išsuko ją, įkliuvusią su antibratokiškais lapeliais. Nepasižiūrės ir į vyresniąją, taip pat ištekėjusią už bratoko, kapitono, ne iš reikalo, o šiaip, normaliai, kas supras tą lyčių trauką? Neaplankys, kažkur žeminėje miegančio Velnio, jo būrio, nors panorėjęs lengvai rastų. Nepamos ir tai, su kuria pirmąsyk ant šieno. Jis jau aplankęs tuos, kurie, atrodo, tokiais atvejais lankomi, ir šauna į viršų, pasileidžia per galaktikas, nesistengdamas aplenkti pakeliui pasitaikančių planetų, žvaigždžių, asteroidų, kosminių dulkių šleifų, skrodžia juos kiaurai, susipažindindamas su jų sandara, aiškindamasis, ar jų viduje yra magmos, vandens, dujų, nors jam viso to nebereikia, jam dabar nei šilta, nei šalta, nei tvanku, nei troškina, jis jaučiasi žvalus, tvirtas, kvepiantis „Šipru“ kaip prieš suvažinėjimą, ir pakeliui prusindamasis lekia prie Didžiosios Juodosios Skylės, kur jo laukia - kas? Ogi tas pats mokytojukas, kuris buvo atėjęs pas juos pasiimti algos, sužinoti naujų mokymo planų, pažaidė su Aukseliu ir išėjo švytuodamas vytele, kapodamas ja pienių galvas, ir kitą dieną buvo pakviestas pasiaiškinti dėl raštelio, pakabinto ant bratokų kolonisto svirno, kur buvo liepiama pašolvonytis į savo šalį, ir mokytojukas paskui atšalo rūsyje, taip ir neprisipažinęs, kad tą raštelį pakabino. Jis dabar sėdi ant akmens prie Didžiosios Juodosios Skylės lygiai taip pat apsirengęs kaip andai, kai buvo atėjęs pas Juozą, vienmarškinis, su vytele rankoje, toks pat, kokį jį Juozas matė nueinantį, ir linksmi moja jam ranka.

- Čia tu? - klausia Juozas. - Kodėl tu mane pasitinki?

- O kas daugiau? - klausimu atsako mokytojukas. - Juk tavo tėvai dar ten? Judita su sūnumi - ten, ta, apie kurią paskutinę pagalvojai - irgi ten, - nusijuokia jo buvęs valdinys.

Juozas pajunta, kaip jam pasidaro karšta.

- Ei, - sako jis, - iš kur tu žinai, apie ką aš...

- Klausyk, - ramiai jam atsako mokytojukas, - čia viskas žinoma, tiktai tenai gali ką nors vienas sau pagalvoti arba nuslėpti, o čia - jokių paslapčių ir niekas nesmerkia, galvok sau ką nori, tam ir galva duota.

- Hm, - mykteli Juozas. - Ir tu atėjai kaip man artimiausias iš čia esančių?

- Na, man taip atrodė. Dar tie nuo prieglaudodos aukšto atėjo, antai sėdi po medžiu, bet jie neina prie tavęs, nes mano, kad nelabai norėtum, nes tu juk perjuos...

- Ką jau ten, - sako Juozas ir pasižiūri ton pusėn, kur parodė mokytojukas. Ten iš tiesų po medžiu sėdi Velnio štabistai ir moja jam. Sveikas, girdi, *willkommen, dobro paža-lovatj*. Visi sveiki, smagūs kaip, būdavo, vaikštinėdami miestelyje.

- Čia viskas žinoma, - sako mokytojukas. - Ir nemanyk tenai sukti uodegos, - toliau kalba jis ir rodo į Didžiąją Juodąją Skylę, kuri panaši į tamsų teatro grotą.

- O kas ten? - klausia Juozas.

- Tenai tu atliksi išpažinti, bet ne tokią kaip savo miestelio kunigui, su kuriuo pildavai preferansą.

- Oi! - išsigąsta Juozas.

- Malonu nebus, - dėsto jam kaip tikras dausų žinovas mokytojukas, - bet tu juk nespėjai tenai per daug prisidirbti, skubėjai pas mus.

- Na taip, - sako Juozas.

- Už tai čia negiriama, - atvėsina jį buvęs valdinys. - Mat žemėje reikia kentėti, kol gali, ir nė už ką nesidaryti sau galo arba, kaip tu, pasirūpinti, kad kiti padarytų. Šiuo atžvilgiu aš nė kiek nenusidėjau, netgi, kaip sakoma, ištvėriau pervirs.

- Taip, tą raštelį Ledinis...

- Žinau, jį eksvienuolės vyras liepė pakabinti. Tad esu beveik šventasis, nekaltai nukankintas, - šypteli mokytojukas. - O tie, - mosteli jis štabistų pusėn, - labiau vertinami tenai, tenai išvis labiau vertinamas teatras, - ir parodo ton pusėn, iš kur atskrido Juozas.

- O kodėl? - klausia Juozas.

- Na, jie turėjo pasirinkimą - galėjo nulipti nuo to aukšto, pasiduoti ir toliau gyventi arba, kaip čia sakoma, siekti svarbiausio.

- O kas svarbiausia? - vėl klausia Juozas.

- Mokytis gyventi mylint, dėl to į žemę ir ateiname arba būname gražinami, kai imame apie save pernelyg gerai galvoti, - kaip koks didžiausias žinovas dėsto mokytojukas, nors jis dar visai neseniai čia. - Ir tu viską žinosi, - šypteli jis, tarsi atspėjęs Juozo mintis, - kai pereisi ją ir truputį tarp mūsų pabūsi, - ir vėl parodo į Didžiąją Juodąją Skylę, kuri Juozui dabar panaši jau nebe į teatro grotą, o į Juditos ir kelių jo pažintų moterų juodąsias, rausvasias, drėgnąsias, slidžiausias, švelniąsias skyles. Juozas truputį baisesi savo minties ir vogčia apžiūrinėja Didžiąją Juodąją Skylę. Ir jau nebijo jos. Tiesą sakant, truputį prisibijo kaip pirmą kartą, bet sykiu skylė jį traukia vis labiau, neatsispiriamai, jis jaučia kažką panašaus į... Ir pasižiūri į mokytojuką. Tas šypteli ir linkteli galva.

- Per ten ateiname ir išeiname, - pasako kaip kokią išmintį ir dingsta, nebematyti ir po medžiu tarsi ant upių motinos kranto sėdėjusių štabistų, kurių Juozas lyg ir norėjo kažko klausti, bet jau pamiršo ko, nes dabar jam jau niekas nerūpi, tik traukia prie skylės, maga įlįsti į ją, kuo greičiau, kas bus tas. Ir jis įsibėgėjęs šoka kaip koks plaukikas, neria vidun, pasitikėdamas skylės minkštumu, švelnumu, svetingumu, ir atsiduria tamsioje, drėgnoje, šiltoje aplinkoje ir apsidairo, bet visur vienodai tamsu ir jis nežino, kurlink eiti. Iš visų pusių sklinda sunkūs atodūsiai, kartais panašūs į dejones. Ir tarsi išgirsta griežtą klausimą:

„Ko tu įlėkei stačia galva kaip į smuklę. Grįžk atgal, tokių pasipūtėlių čia nereikia.“

„Nejau čia man taikoma“, - galvoja sutrikęs Juozas. „O kam gi daugiau?“ - vėl tarsi girdi jis. „Betgi aš toks kuklus.“

„O kas manė: „Aš juos apšoviau, apmulkinau, apknisau“? Ir numirei su tokia šypsena, lyg už visus būtum gudresnis.“ „Na, aš juos iš tikrųjų...“

„Jeigu ne jie tave. Gerai, tu nieko neišdavei, numirei, taip sakant, nesusiteršęs, išvengęs to, ko manei būtum neišvengęs. O Judita su vaiku? Kas jų laukia? Taip, jų neišveš, nelies, Aukseliui netgi mokės pensiją. Bet kas laukia moters be vyro ir sūnaus be tėvo, apie tai tu visai nepagalvojai. Svarbiausia tau buvo, kad neskaudėtų, kad nenešiotum šimtasiūlės. Ir nenorėjai klausyti, kai Judita liepė vėl važiuoti į apskritį ir sėsti į belangę, tegu, girdi, tave truputį aplamdo, nuteisia, tegu ją su Aukseliu išveža, kad tik tu liktum gyvas. Ji būtų tavęs kiek reikėję laukusi. Ji juk viską suprato, kas darosi. Ir žinojo, kas jų laukia, nors ir neliečiamų. Žinojo, kas laukia jaunos našlės su mažu vaiku.“

Ir Juozas dūsauja, dejuoja kaip pirma vos tik atsidūręs Didžiojoje juodojoje Skylėje girdėjo kažką aplinkui dejuojant ir dūsaujant. Čia išties nesaldu, nors atrodė, kad nėra ko bijoti. Jis nepražudė savo sielos, neužtraukė kančių kitiems, bet paliko likimo valiai Juditą su Aukseliu, artimiausias jam

žmones. Oi oi, dejuoja Juozas, ką aš padariau, koks aš mulkis. Juk turbūt galėjau dar grįžti, kai žiūrėjau į save iš viršaus, bet ne, nenoriu, girdi, į tuos griaučius, galbūt paskui negražiai vaikščiosiu kaip senis.

„Va, pradedi suprasti, - tu nemėgai senų žmonių. Raukei nosį žiūrėdamas į dusulingą, išpūsta krūtine Juditos tėvą, jos matuzoliško amžiaus bobutę ir niekad nepagalvojai, kad jie ištvėrė, kas jiems skirta, bobutė, pavyzdžiui, nemurktelejo į vandenį, nepasidarė Veronikos galo, likusi su Juditos motina pilve, grafiukui išgaravus, ir tebeklibikščiuoja pasiramsčiuodama „štoku“, o ateityje prižiūrės Aukseli, nes ta ligoninės vizija nebuvo klaidinga. Kitaip sakant, darys tai, ką privalėjai tu.“ O jis net neišmoko Aukselio pamaitinti. Kai tas verkdamas, imdamas garsiai dainuoti, stengdamasis perrėkti. Tada vaikas nurimdavo ir nustebęs klausydavosi, bet ne visada, kartais verkdamas toliau, galbūt jam tada ką nors skaudėdavo? Oi oi, dejuoja Juozas. Kaip ir tie aplink jį, kurių jis nemato. Turbūt irgi prisimena nemielus dalykus. O ta paskutinė mintis prieš leidžiantis per galaktikas link Didžiosios Juodosios Skylės. Paliko savo šeimą visiškai nežinia ir išlėkė, tarsi iš tiesų dėl jos viską būtų padaręs, o ne pasišalinęs visko neišbandęs.

„Tu, jiems ir šlubas, ir su dusuliu būtum buvęs geras. O dabar jie be tavęs kentės. Ne, bratokai jiems nieko nepadarys. Dėl to lyg ir viskas gerai. Bet kas bus, kai praėjus didžiajam sielvartui, nenorui gyventi, pavydai bepročiams pradės imti viršų gamta? Kas tada laukia Juditos? Ir Aukselio? Apie tai, Juozai, tu visai nepagalvojai, tai neatėjo į tavo vyrišką makaulę, tau svarbiausia buvo neapsijuokti, nepraskysti. Ir iš kur tu žinai, kad nebūtum ištvėręs? Mokytojukas juk ištvėrė tam irgi nesiruošęs.“

Ir Juozas vėl dejuoja, dūsauja, kad išleido iš domės tokį svarbų dalyką, o dabar vėlu, šaukštai popiet, *zu spät* Ką ji tada darys, ką sutiks? Aukselis turės patėvį? Arba ateinančių dėdžių? Dabar Juozas jau riaumoja, staugte staugia, kad net visa Didžioji Juodoji Skylė aidi. Iš jo pasitenkinimo savimi nelikę nė kvapo. Jis ropštūsi iš tos skylės ir grįžtų atgal, bet nežino, nemato kur eiti, jam jau iš tiesų galas? O gal dar?

„Ne, viskas, *Schluss*, Juozai. Jau tiek laiko praėjo, jeigu tu tada iš palubės arba iš tų namų, kur nakvojo Judita su Aukseliu. O dabar ne, reikia truputį nusituokti apie savo kūną. Jis jau atšalęs, išneštas iš palatos, kad nenervintų kitų ligonių, jų ten buvo dar penki, tu net nepastebėjai, nes nebuvai atgavęs žado. Tesugebėjai per visą tą laiką pasakyti „Karšta!“, maitinamas Juditos atnešta sriuba. Viskas, *finita*, amen. Tada reikėjo greitai veikti. O tu jau buvai viską peržegnojęs ir įsivaizdavai pergudravęs, apšovęs, apknišęs visus ir teisingai patvarkęs savo šeimos reikalus. Tad tupėk dabar čia ir atsiskaitinėk už savo gyvenimą. Ir žinok, kad viską gali tvarkyti savo nuožiūra, tik ne tai, kada išeiti, padėti tašką, nes visada apsiriksi ir kauksi čia, kad net Didžioji Juodoji Skylė aidės. Įsidėk tai į savo kvailą [abuonę, visus atseit apgavęs gudruoli.“

Juozo niekas nekankina, nemuša, neplėšia nagų, nieko jam netraiško, bet jis jaučiasi taip, kad norėtų būti kankinamas, mušamas, traiškomas, tada jam, įsivaizduoja, būtų lengviau. Ir ilgisi galėjusių jį kankinti žemiškųjų budelių, žemiškųjų šalčių ten, kur negali vienoje vietoje nusišlapinti, žvėriško alkio, kai gali valgyti savo utėles ar kartą jau vartotus nuplautus grūdus. Jis pagatavas susiplėšyti, bet plėšytis nėra ko, niekas negali palengvinti Jo sielos kančių. Čia jo vėl apsiriktas. Nieko nėra baisiau už sielos kančias. Ne veltui jų apimti žmonės žemėje daužo į sieną galvas, draskosi, raunasi plaukus. O čia nėra nei ko, nei į ką trunkyti. Aplinkui vien juoda bekraštė tamsa.

Juozas įsiklauso į tai, kas dedasi aplink. Šauksmai, klyksmai ir dantų griežimas, kaip pasakyta toje Šventoje knygoje. Niekas čia nesijuokia. Visiems sunku. O jeigu iš tiesų esi ką nors blogo padaręs, ne vien paskubėjęs kaip Juozas? Tada jis jiems nepavydi, nors, kita vertus, ar galima kentėti labiau negu dabar jis. 1 tai, atrodo, negaus atsakymo, nes nieko aplink nemato, tik girdi. Ši vieta, matyt, skirta ne pokalbiams, ne patirčiai perduoti...

„O kodėl Judita tave braižė?“ - keičia temą klausėjas.

„Na, aš, aišku, tada, kai mudu su Judita pirmąsyk, be reikalo leptelėjau, kad jau esu tai daręs, kad viskas bus gerai. Nuo to laiko Judita ėmė mane draskyti ir tai truko iki pat suvažinėjimo. Ji mane draskė ne iš aistros, ne nežinodama, ką daranti, ne, tarkim, tenkindama savo sadistinius polinkius. Mano kūnas kentėjo dėl to, kad jau buvau tai daręs. Bandžiau aiškinti, kad kitos moterys man nieko nereiškia, buvo, taip sakant, mano pirma praktika, o ji esanti mano Chlojė. Tačiau tai nieko negelbėjo.“

Ir aš numojau ranka. Kam kalbėti, jeigu tai nieko nepadeda. Nebent Judita būtų pasišnekėjusi su Juozo II broliu, pasakiusi per išpažintį, kas ją graužia. Bet mūsų kunigui buvo galima sakyti tik

paprastus dalykus, esančius nuodėmyne. Kadangi jis buvo mums pernelyg artimas, beveik kaip šeimos narys."

„O kaip su tikėjimu, Juozai?"

„Kaip tai?" - nesuprato vis dar ankstesnės temos nepamiršęs Juozas.

„Ar tu taip tikėjai, kaip atrodė: vaikščiojai į bažnyčią, vedžiojai į ją mokinius,ėjai išpažinties, kartą net meldeisi klūpodamas ražienoje? Ar tu taip tvirtai tikėjai?" Juozas suvokia, kur suka klausėjas. Ir ima aiškinti: „Na, mokslas, kiek aš jo esu ragavęs, nedavė atsakymo, iš kur viskas, daug ką paaiškino iki smulkmenų, iki molekulių, atomų, bet į tą paskutinį klausimą neatsakė. Tad maniau, kad *galbūt* esama to, ką dabar čia pamačiau. Juk šis pasaulis niekaip nesirodo, neduoda jokio savo buvimo ženklų. O ta Šventosios šeimos istorija, žmogui ji sunkiai suprantama. Tarkim, kad ir dangun ėmimas su kūnu? Juk čia nėra vietos kūnui?" „Vadinasi, dėjaisi tvirtai tikinčiu, o iš tiesų abejojai?" „Taip."

„Veidmainiavai, Juozai?" „Atrodo."

Juozas dabar jau taip nesigrauzia dėl to, ką darė ne taip. Dabar jo pokalbis su klausėju iš griežto ir skaudaus virtęs ramiu disputu. Ir Juozas priduria:

„Dėl mokinių, mūsų mokykla buvo katalikiška."

„Beje, - sako klausėjas, - tu jiems daug kalbėjai apie Tėvynę. Tėvynė, Tėvynės, Tėvynei... O pats iš pradžių sprukai iš jos ir sugrįžai tiktai pamatęs, kaip bratokai moka skandinti laivus, išsigandęs, kad tavęs nesuėstų unguriai."

„Kas taip, tai taip. Bet aš ir negalėjau be jos. Neįsivaizdavau, kaip galėčiau gyventi kitur."

„O kodėl nėjai pas Velnią su ginklu?"

„Velniui žmonių netrūko. Ir aš buvau savo vietoje. Be to, įsivaizdavau, kad vedžioju už nosies bratokus, kad jie manimi tiki. Maniau, kad aš katė, o jie pelė. O pasirodė, kad atvirksčiai. Ir jie padarė savo, man nespėjus atlikti nieko teatrališko."

„Ką tu turi galvoje?"

„Na, galbūt žūti nuo jų bėgant ar panašiai. Bet gerai, kaip išėjo."

„O tavo atminimas?"

„Na, jeigu mokytojukas viską suprato ir štabistai atėjo pasitikti, tai tenai irgi supras, juk nekvaili. Tik ta Tėvynė iš mūsų tiek daug reikalauja. Štai aš per ją net pražuvau, ir to mažai, o, tarkim, amiu šalyje, ko gero, būčiau galėjęs visai normaliai gyventi. Nors galbūt ji toks dalykas, kuris iš tavęs per kartų kartas tik ima, teikdama viltį, kad kada nors duos. Aukšelis iš jos vargu ar ką nors gaus. Nebent jo vaikų vaikai. Ir nors neduoda, be jos vis tiek negali. Čia kaip su vaiku." „Tai gal tu palikai silpną kaip vaikas tėvynę tada, kai jai tavęs labiausiai reikėjo?"

„Na, aš pats jos nepalikau, aš nei išvažiavau, nei buvau išvežtas, man tiktai kai kas padėjo ją palikti ir atsidurti Didžiojoje Juodojoje Skylėje."

Juozas gauna truputį apsidairyti. Tamsa aplinkui jau nebe juoda, o šėma, bet neperžvelgiama kaip tirštą rūką arba debesys. Ir riksmų nebegirdėti. Kažkas tiktai kalba, vienur karštai, kitur ramiai, o ana ten, priekyje, atrodo, nusijuokė, įspūdis toks, lyg jis su visais būtų kažkur ėjęs, iš visiškos tamsos į ten, kur šviesiau ir ramiau. Tarsi baisiausia jau būtų buvę.

„Tu nemėgai žagrės, Juozai, savo tautos simbolio."

„Bet už tai manęs niekas nesmerkė. Man tiktai nereikėjo tada per atostogas atsiklaupiti tėvų rugių lauke ir prašyti, kad ateityje nereikėtų pelnytis duonos tokiu sunkiu darbu. Tai buvo pigu ir galbūt galėjo ką nors įžeisti. Be to, tai niekada nepadedą. Ir gerai, nes kas būtų, jeigu užtektų tiktai pakelti į viršų rankas ir paprašyti. Kiti vien ir teklūpėtų. Pats siek, ko nori, ir pasieksi, mano atveju taip ir buvo."

„Viskas?"

„Aš turiu galvoje savo profesinį kelią. Aš viską teisingai padariau, kad užimčiau savo vietą." „O visa kita?"

„Visa kita man buvo ne taip svarbu ir čia aš padariau klaidų."

„Kad vedei Juditą?"

„Ne, ne kad vedžiau, o kad galbūt pasakiau jai tai, ko nereikėjo, nepagalvojęs, kaip ji elgsis. Ką gali žinoti? Jeigu man tai nuo mažumės būtų buvę svarbiausia, neabejoju, kad mes būtume puikiausiai sutarę. Bet, kaip sakiau, negali viskam pasiruošti." „O dėl Velnio?"

„Tas pats. Aš buvau pasiruošęs užimti tą kėdę. O kitur pasikloviau kitais. Bet Velnias, matyt, nebuvo taip gerai pasiruošęs, kad mus apsaugotų."

„Irtu atsidūrei po ratais?“

„Taip.“

„Ir dėl to kaltini Velnią, bratokus, likimą?“

„Aš dėl to nieko nekaltinu. Aš tiktai sakau, kad viską padariau, kad nesekiočiau paskui žagrę, ir per mažai padariau, kad Judita su manimi būtų laiminga, kad Aukselis turėtų tėvą, taip jau išėjo, bet ne vien dėl mano kaltės. Aš juk negalėjau sutrukdyti, kad nekiltų arijų ir bratokų karas, kad tame miestelyje neliktų vien tik pamišusi malūnininkė ir našlaičių prieglauda, kad niekas nieko nešaudytų ir nevažinėtų, kad kad kad... Aš nežinau, kas galėjo tam sutrukdyti.“

„Ir todėl tu čia?“

„Ir todėl aš čia.“

Šalia kažkas nusijuokė. Juozas apsidairė ir prieblandoje pamatė mokytoją. Tas stovėjo per kelis žingsnius nuo jo ir smagiai kvatojosi.

- Na, ir prisiviriau košės! - sudejavo Juozas.

- Kodėl?

- Aš kažką ką tik pasiunčiau po velnių. Patį Viešpatį ar kokį nors jo buhalterį.

-Tu manai, kad tave kažkas klausinėjo?

- Na taip.

- Per daug garbės, Juozai. Jeigu kiekvienam čia būtų atskira byla ir kažkas paskui sekiotų, užrašinėdamas kiekvieną mintį, poelgį, tai būtų tokia biurokratija, kad niekas nieko nesusigaudytų. Baisiau kaip to Kafkos knygoj. Tu juk skaitei ją?

- Taip, ir, žinok, panašiai jaučiausi. Kažkas viską apie mane žinojo ir taip rėmė prie sienos, lyg būčiau atsakingas už viso pasaulio nuodėmes. Ir aš teisinausi, kol pagaliau nusibodo.

- Ar tu girdėjai kokį nors balsą?

- Ne, tik jutau, kad reikia atsakyti. Ir pasakojausi kaip per išpažintį, nes supratau, kad nieko negalėsiu nusišėpti. Be to, dėsčiau tokius dalykus, kad net pats stebėjausi.

- Kur jau čia nusišėpsi.

- Kaip?

- Na, pats nuo savęs juk nieko negali nusišėpti.

- Ką tu nori tuo pasakyti?

- Nagi, atspėk.

- Kad aš pats su savimi kalbėjausi?

- Tu nuovokus, Juozai. Viską tuojau supranti. Ne veltui buvai direktorius.

- Ir visi tie, kur aplinkui dejavo?..

- Na taip, jums buvo duota pabūti tamsoje ir viską galutinai savyje išsiaiškinti. Šis išradimas pakeičia bet kokią buhalteriją. Veikia be priekaištų. Pats tuo galėjai įsitikinti.

- Čia tai bent. Po velnių!

- Nesikeik, Juozai. Tu ką tik perėjai skaistykla.

- Ir kas dabar?

- Prašom į Amžinąją Šviesą, Juozai. Sveikas atvykęs!

Juozas pasuko galvą į priekį ir priešais išvydo ryškią malonią šviesą, iš kurios jam mojo Velnio štabistai, nuo širdies smūgio miręs kaimynas, kiti pažįstami.

- Šviesa tunelio gale? - paklausė Juozas.

- Tu vis dar neatsikratęs žemiškosios leksikos, - atsakė juokdamasis mokytojas.

Teodoras Četrauskas *TARSI GYVENTA Romanas*
Redaktorius Justinas Kubilius *Maketavo* Darius Kubilius
Išleido Charibdės leidykla Kedrų g. 6-401, 03117 Vilnius
Spausdino AB Vilspa Viršuliškių 80, Vilnius Užsakymas 495